

HAZİRAN 2020 / SAYI 51

www.gazeteduvar.com.tr

duvardibi

MEKAN

TEZCAN KARAKUŞ CANDAN

HALİL ECER

CEREN ŞİMŞEK

RUTEBA DOĞAN

HAKKI YIRTICI

PINAR YURDADÖN

AKSU BORA

NİLGÜN TOKER

GÖZDE PELİVAN

YİĞİT O. ÖZDEMİR

İCLAL AYŞE KÜÇÜKKIRCA

AYTEKİN TÜRKÖĞLU

Bu sayıda...

4

Pandemi, kent, mekan,
yaşam ve gelecek

23

Eve dönüş

31

Mekan ne ise toplum
o olur!

42

Evde kalmak, eve sığınmak,
evden çıkmak

60

Dışı sizi, içi beni yakar: Bir
Beyoğlu serencamı

76

Savaşa mekansal mesafe
barışın koşullarını belirler

18

Balkonun yaşama katılması

28

Evinize hoşgeldiniz

37

Doğanın 'doğal' olduğu safsatası

54

Hepimiz aynı şantiyedeyiz!

70

Bir evsizlik hikayesi: Suriçi, Diyarbakır

Yayın Tarihi: Haziran 2020
Genel Yayın Yönetmeni: Ali Duran
Topuz
Yayına Hazırlayan: Özgür Akkaya

**AND Gazetecilik ve Yayıncılık, San.
ve Tic. A.Ş. adına Yayın Sahibi:** Vedat
Zencir

**İcra Kurulu Başkanı ve Sorumlu Yazı
İşleri Müdürü:** Ömer Araz

Katkıda Bulunanlar: Tezcan Karakuş
Candan, Halil Ecer, Ceren Şimşek,
Ruteba Doğan, Hakkı Yırtıcı, Pınar
Yurdadön, Aksu Bora, Nilgün Toker,
Gözde Pelivan, Yiğit O. Özdemir,
İclal Ayşe Küçükkırca, Aytekin
Türkoğlu

Yönetim Yeri: Maslak Mahallesi Ahi
Evrân Cad. Nazmi Akbacı İş Merkezi
233-234 Sarıyer/İstanbul Santral (212)
3463601, Faks (212) 3463635

Duvar Dibi Dergi'de yayımlanan yazı,
haber ve fotoğrafların her türlü telif
hakkı AND Gazetecilik ve Yayıncılık
Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye aittir. İzin
alınmadan, kaynak gösterilmeden ve
link verilmeden iktibas edilemez.

<https://gazeteduvar.com.tr>
info@gazeteduvar.com.tr

Merhaba,

Gazete Duvar'ın enformatik içeriklerin daha iyi anlaşılabilmesi için gerekli düşünsel, uzmanlığa dayalı metinler sunma gayretinin ürünlerini Duvardibi'nde derlemeye devam ediyoruz. Korona virüsü salgınıyla birlikte daha yoğun tartışılan konulardan birini daha kapağımıza taşıdık: Mekan. Elli birinci sayımız Tezcan Karakuş Candan, Halil Ecer, Ceren Şimşek, Ruteba Doğan, Hakkı Yırtıcı, Pınar Yurdadön, Aksu Bora, Nilgün Toker, Gözde Pelivan, Yiğit O. Özdemir, İclal Ayşe Küçükkırca, Aytekin Türkoğlu imzalı yazılardan oluşuyor.

Gayret bizden himmet okurdan... İyi okumalar.

Pandemi, kent, mekan, yaşam ve gelecek

Sağlık sorunu tek başına hastaneler yapmakla çözülemez, yaşam alanlarının sağlığı koruyucu olması bir gereklilik. Pandemi süreci bu açıdan hepimizin yeniden düşünmesine olanak sağlıyor, yeni ve güzel gelecek ütopyaları kurmak ve bizi esir alan bu döngüden kurtulmak için.

TEZCAN KARAKUŞ CANDAN

Doğayı bir varlık olarak kabul etmek ve onunla uyumlu yaşamak yerine, doğal kaynak söylemi ile doğal alanlarımız da, sermaye birikimi için “kaynak” olarak talan edildi.

Dünya Sağlık Örgütü'nün Covid-19 ile mücadele sürecinde pandemi ilan etmesi ile ekonomiden sosyal politikalara, yönetim biçimlerinden üretim ilişkilerine, yaşam tarzlarına kadar her şeyin tartışıldığı ve dönüşmeye başladığı bu dönemde mimarlık ve kentleşme politikaları da odağa oturması gereken konulardan birisi. Çünkü Covid-19 bulaş alanları olarak kentleri ve mega kentleri seçti. Kentleşmenin gelişmesi ile ülkeler arasında kolay ve hızlı ulaşım bağlantıları, Covid-19'un hızla dünyaya yayılmasına neden oldu. Covid-19 sermayenin üstleri olan kentleri işgal etti ve kent yaşamını esir aldı.

Tam da böylesi bir distopya içerisinde, gelecek ütopyalarının oluşturulması için yaşanan sürece kendi alanımızdan da mercek tutmak ve yeni tartışma alanları açmak önemli.

COVID-19 NEDEN AĞIRLIKLILIK OLARAK KENTLERİ SEÇTİ?

Neoliberal ekonomik politikaların ikinci yapısal dönüşümü halkın doğrudan yaşamsal alanları idi. Bu kapsamda kentleşme, doğal çevre, sağlık, eğitim ve sosyal güvenlik politikaları sermaye birikimi için araçsallaştırıldı. Doğayı bir varlık olarak kabul etmek ve onunla uyumlu yaşamak yerine, doğal kaynak söylemi ile doğal alanlarımız da, sermaye birikimi için “kaynak” olarak talan edildi. Gelişen kentlere yoğun bir göç dalgası yaşanırken kır-kent ayrımı ortadan kalktı. Dere yatakları, va-

Salgın haritalamasında, Covid pozitif gösterimleri, 10 köye bedel sitelerin, rezidansların karantina altına alınması aynı zamanda bu aşırı kentleşme politikalarının yanlışlığının da gösterimi.

diler, ormanlar, sulak alanlar, havzalar, kıyı- lar, meralar denetimsiz bir şekilde kentleşti. Ekolojik eşikler ve ekolojik bütünlük parçalandı. Canlıların doğal yaşam ortamları ve yuvaları dağıtıldı. Dünyanın büyük kentlerinde yaşanan dram, kaybedilen canlar, evde kal çağrılarını, sokağa çıkma yasakları, izolasyon bulaş riskini azaltmak için kentlerdeki yoğunluğu azaltmak için kentsel seyreltme olarak alınan önlemler biçiminde karşımıza çıktı. Salgın haritalamasında, Covid pozitif gösterimleri, 10 köye bedel sitelerin, rezidansların karantina altına alınması aynı zamanda bu aşırı kentleşme politikalarının yanlışlığının da gösterimi. Oysa yıllardır kent mücadelesi veren Mimarlar Odamız ve diğer tüm meslek odaları, kentlerdeki yoğunluk artışına, plansız şekilde aşırı kentleşmeye yönelik uyarılarda bulunmuş ve bu yoğunluk artışına, doğanın talanına yönelik binlerce dava açmıştı. Ancak Covid-19 sürecinde, bu azgın yapılaşma ve doğa talanı fırsatçılık olarak devam ediyor. Kanal İstanbul projesi için yapılan maskeli ihale, Salda Gölü, başkent kalbinde bulunan tarihi Saraçoğlu Mahallesi'nde yapılan sondaj ve ağaç kıyımı, Güvenpark'da altyapı ve ulaşım için yapılan sondajlar, Ulus tarihi kent merkezinde yapılan riskli alan ve acele kamulaştırma ilanı Covid fırsatçılığı olarak öne çıkıyor. Kamu yararına aykırı kentleşme ve mekanlarla ilgili devam eden davalarımıza, Covid-19 sürecinde eşitsiz koşullarda kullanılan kamu yararına aykırı kamu gücü için, meslek odaları tarafından yeni hukuksal süreçlerin başlatılmasına neden oluyor. Bu durum salgın sürecinde alınma-

Covid-19 gibi birçok salgının önünü açacak kentsel yağma ve doğanın talanına itiraz edenleri devre dışı bırakarak devam etme niyetini gösteriyor. Salgından ders almıyor.

sı gereken önlemler arasında, şantiyelerin, ihalelerin, hukuksal süreçleri devam eden kentsel alanlardaki her tür uygulamanın durdurularak, sadece sağlık alanını ilgilendiren mekânsal süreçlerin devam etmesini, toplumsal etik olarak da gündeme taşıyor. Ancak iktidar bunlarla ilgilenmek yerine doğanın ve yaşamın talan edilmesine karşı bilimsel bilgisini halkın yararına kullanan meslek örgütlerinin yasasını değiştirme hazırlığına girerek, kendisine biat eden, memur odalar istiyor. Covid-19 gibi birçok salgının önünü açacak kentsel yağma ve doğanın talanına itiraz edenleri devre dışı bırakarak devam etme niyetini gösteriyor. Salgından ders almıyor.

Bugün Covid-19 ile karşı karşıya kaldığımız süreç, başta kentleşme ve sağlık politikaları olmak üzere, kapitalizmin tüm politikalarının dünya ölçeğinde iflas ettiğinin açık göstergesidir.

Günümüzde dünya nüfusunun yüzde 60'ı, Türkiye nüfusunun ise yüzde 93'ü kentlerde yaşıyor. Aşırı ve plansız kentleşme, sağlığın ve eğitimin özelleştirilerek ticarileşmesi, sosyal güvenlik politikalarının da yok edilmesi, dünyayı kocaman bir sermaye birikiminin sağlandığı üretim arenasına dönüştürdü. Üretim sürecindeki küreselleşme, ucuz işgücünün sınır tanımaması, ülkeler arası mevsimlik emek sömürüsü işçi dalgası hareketliliği, aşırı kentleşmenin mekânsal sonuçları olarak Covid-19'un yayılma alanları olarak kentleri ve kentlerin gelişimini bir kez daha gündeme taşıdı.

Evde kalanlar için mecburen yeni bir yaşam düzeni başladı; uzaktan çalışma, uzaktan eğitim, uzaktan görüşme, uzaktan sosyalleşme, uzaktan muhalefet...

Sınıfsal ayrışmanın yansıması olan kentsel ayrışma, pandemi döneminde evde kalanlarla, evde kalamayanları mekânsal olarak da belirledi. Rezidanslar ve apartmanlarda oturan üst ve orta sınıf evde kalırken, kentsel dönüşümle kent merkezlerinden yeniden kent çeperlerine sürgün edilen emekçi kesimler, mekânsal olarak da bir kez daha ötekileştirildi. Kapitalizmin mabetleri AVM'ler kapatılmak zorunda kalırken, tüketim ürünlerini yapan fabrikalar, kenti talan eden şantiyeler durdurulmadı. Kentsel ve mekânsal eşitsizlik süreçleri sınıfsal ötle bir kez daha ve bu kez çok görünür bir biçimde bütünleşti.

'EV KAVRAMI DÖNÜŞTÜ, EV ARTIK BİZE YETMİYOR'

“Evde kalma”ya bağlı zorunlu yaşam tarzı, yaşadığımız pandemi döneminde hepimiz açısından yeni bir süreci gösteriyor. Evde kalanlar için mecburen yeni bir yaşam düzeni başladı; uzaktan çalışma, uzaktan eğitim, uzaktan görüşme, uzaktan sosyalleşme, uzaktan muhalefet... Bu süreçte kentsel mekânın gelişiminin yeniden ele alınması kaçınılmaz olarak geleceği şekillendiren ve bir kültür yaratan mimarlık için önemli bir eşik oluşturuyor ve bizlere ayrı bir sorumluluk yüklüyor. Değişen ev kavramı ile kentlerin, evin tasarım ve planlama aşamasında bugüne kadar ihmâl edilen halk sağlığının önemi ortaya çıkıyor. Elektrik düğmeleri ve kapıları açmak zile ya da asansör düğmesine basmak için bireysel çözümler geliştiriliyor. Her şey

dokunmadan yapılınsın isteği gelişiyor. Daha çok gecekondü bölgelerinde görülen, dışarı ve içeri yaşamında önemli bir eşik olan kapı önü ayakkabı çıkartma geleneği eskiden küçümsenirken şimdi hijyen için salık veriliyor. Eve girildiğinde bir dışarı odası, dışarı dolabı kavramı artık herkesin hayatına yerleşmeye başladı bile. Dışarıdan gelince, dışarı giysilerinin çıkartıldığı ve hijyen sağlanarak yaşam alanına girildiği dışarı odası kavramı mekânsal tasarım için mimari tasarımlar için yeni ipuçları veriyor. Kiler, depo ihtiyacı başka bir mekânsallık olarak karşımıza çıkarken, Covid-19 pozitif şüphesi ile yapılan evde izolasyon, evlerde dönüşebilir bir sağlık odası kavramını da tartışmaya açıyor. Evde kalma halinin yarattığı “yalnızlaşmayı” aşmanın yollarından birisi olarak, geçmişimizdeki kolektif hafızlarımızı hatırlatan, albümlerin, nesnelere ortaya dökülmesi, bir bellek odasına, eski çatı arasına olan ihtiyaç da hiç azımsanmayacak durumda. Herkesin eş zamanda evde bir şey yapma zorunluluğu, telefon ve dijital ortam görüşmeleri, sosyal izolasyonla birlikte duvarlar ve döşemelerdeki ses yalıtımının da önemli bir sorun olduğunu bir kez daha tartışılır hale getiriyor.

Yüksek katlı yapılarda asansörde fiziksel mesafeyi koruma, hatta yalnız binme yöntemleri geliştirilirken, merdiven kullanımını artırıyor. Yan dairelerle dip dibe yapılmış balkonlar kullanılamaz duruma gelirken, balkona çıktığınızda şöyle ufkunuz bir açık olsun isteniyor. Etrafı yüksek bloklarla çevrilmiş yapılaşma

Dışarı ile iletişim kurmanın mekânsallığı olan pencere, balkon kavramı, duvar, yeniden halk sağlığı temelli ele alınması gerekiyor. Mekânsal şeffaflık isteği, kapalı duvarları, balkonları yeni tasarım süreçlerine hazırlıyor. Tasarımı kısaç altına, yoğun kentleşmenin önünün açan imar mevzuatları yeniden yazılmayı bekliyor.

eve kapatılmışlık, kamusal alanda ise mahalleye kapatılmışlık hissiyle yüzleştiriyor insanı. Dışarı ile iletişim kurmanın mekânsallığı olan pencere, balkon kavramı, duvar, yeniden halk sağlığı temelli ele alınması gerekiyor. Mekânsal şeffaflık isteği, kapalı duvarları, balkonları yeni tasarım süreçlerine hazırlıyor. Tasarımı kısaç altına, yoğun kentleşmenin önünün açan imar mevzuatları yeniden yazılmayı bekliyor. Yoldan 5 metre, yan parselden 3 metrelerle oluşan imar disiplini pandemi sürecinde iflas etti bile. İnsanlar hem içerde hem dışarıda olmak isterken, özel alan, kamusal alan tartışmaları belki özel kamusal tartışmalarını mekânsal olarak da gündeme taşıyor. Bahçeli bir evde oturmak ağaçların gölgesinde nefes almak korona günlerinde ilaç, aşı gibi geliyor. Ve ister istemez, Anadolu'nun geleneksel ev kavramı mimarlığın gündeminde yeniden yorumlanmayı, içeri ve dışarıyı örgütleyen avlu-sofa bir kez daha yeniden keşfedilmeyi bekliyor.

Özel hayatın mahremiyeti ile kamusal hayatın bir aradalığının yeni kentsel ve mekânsal politikaları zorunlu kıldığı bir sürecin içerisinde, mekânsal tasarım ve ev kavramı bir yandan da özüne dönüyor. Neoliberalizmin, azgın kâr hırsına dönen ve endüstrileşen metaya dönüşen konut kavramından, üretimin yoğun olduğu eve dönüşle karşı karşıyayız. "Evde kal" çağrısı, evin yaşam alanı olarak önemini bir kez daha ortaya çıkartırken döndüğümüz ev artık bize yetmiyor. Ev sadece uyuduğumuz, sabah kalkıp işe, okula gittiğimiz, bir durak noktası bir konaklama alanı değil, bir anda dünyaya açılan nefes alanı haline geliyor. Ev,

Metrekare kazanmak için kapatılan balkonlar pişmanlıkla, kiler kullanımı arasında gidip geliyor. Balkon dışarıya açılan en önemli açık alan olarak öne çıkıyor. Ev bir yandan yeniden yaşam alanına, bir yandan da çoklu üretim alanına dönüşüyor.

yeri geliyor okul oluyor, yeri geliyor iş, özel karantina mekânı, sürekli bir yemek organizasyonu ile lokanta, kitap okunacak bir kütüphane, sinema, konser salonu ya da kalabalıklara gitmeden ihtiyaç karşılamak isteyenler için yeniden küçük ölçekli üretimi keşif alanı oluyor. Artık evlerde ekmek pişiriliyor, dikiş dikiliyor, saç kesimi vb. yapılıyor. Metrekare kazanmak için kapatılan balkonlar pişmanlıkla, kiler kullanımı arasında gidip geliyor. Balkon dışarıya açılan en önemli açık alan olarak öne çıkıyor. Ev bir yandan yeniden yaşam alanına, bir yandan da çoklu üretim alanına dönüşüyor. Bu üst ve orta sınıf için farklılaşan ev kavramı yeni üretim ilişkilerini ve zamansız sömürü düzenini de gözler önüne seriyor. Özel hayat kamuya açık hale geliyor. Yemek yaparken mesaj atmalar, evin bir köşesini dijital ortamlarda kullanılmak üzere ev içi stüdyolara dönüştürmeler, uzaktan eğitim için bir odayı ev sınıfı olarak tanımlamalar, salon ile yatak odası arasından atılan voltalarla yapılan sporlar, mekânsal olarak yetersizlikleri de açığa çıkartırken, bir yandan da iş yoğunluğunu arttırıyor. Ev yoğun iş temposundan sonra dinlenme ve kendine gelme alanından, yeni bir ucuz ve zaman sınırı olmayan sömürü ortamına dönüşüyor. Pandemi sürecinde açıkça ortaya çıkan şey, beyaz yakalılarının büyük bölümünün uzaktan, mavi yakalılarının kol gücü ile yerinde devam ettirdiği üretim ilişkileri, dijitalizasyonun yaşamsal hale gelmesi, yeni bir düzeneğin ipuçlarını veriyor.

Planlama ve mekân üretim sürecinin kamucu bir bakış açısıyla yeniden düzenlenmesi artık kaçınılmaz bir zorunluluk oldu. Milyon metrekarelerde inşa edilen, kent dışlarındaki şehir hastaneleri, yer seçimleri, ulaşım zorlukları, mekânsal tasarımları ile hastalığın bulaş riskinin yüksek olduğu alanlar olarak tercih edilmiyor.

‘SAĞLIK POLİTİKALARI VE KENTSEL PLANLAMADA SAĞLIK MEKÂN-LARI’

Pandemi sürecinde sağlık mekânları bir bütün olarak sağlık politikalarının ve kentleşme politikalarının yanlışlığını bir kez daha ortaya çıkarttı. Tabipler, sağlık emekçileri ‘Salgını hastanelerde yenmek mümkün değil’ diyerek mahallelerde kontrol altına alınması gerektiğini ifade ediyorlar. Planlama süreçlerinde yürüme mesafesinde ulaşacağımız birinci basamak sağlık hizmetleri “sağlık ocakları”nın, kent merkezinde kolay ulaşılabilir kamu hastanelerinin önemi bir kez daha ortaya çıkıyor. Oysa son yıllarda, yer seçimlerindeki yanlışlık, plansızlık, kamusal planlama sürecinin yerini özel planlamaya bırakması ve plan değişiklikleri ile “özel sağlık alanı, özel spor alanı, özel eğitim alanı” gibi özelleştirmeci yaklaşımın planlamaya yansması kentsel planlamanın kamusallığını yok etti. Planlama ve mekân üretim sürecinin kamucu bir bakış açısıyla yeniden düzenlenmesi artık kaçınılmaz bir zorunluluk oldu. Milyon metrekarelerde inşa edilen, kent dışlarındaki şehir hastaneleri, yer seçimleri, ulaşım zorlukları, mekânsal tasarımları ile hastalığın bulaş riskinin yüksek olduğu alanlar olarak tercih edilmiyor. Kent merkezindeki yürüme mesafesinde ve bir dolmuş/otobüs ile ulaşımı planlanan hastanelerin kapatılması, sağlık sisteminin basamaklar yönteminin de çöktüğünü mekânsal olarak da gösteriyor. Bir yandan köklü hastaneler kapatılırken,

Diğer yandan salgın dönemlerinin arkasından toplumsal ve siyasal dönüşümlerin yaşandığı tarihsel olarak biliniyor. Burada nasıl bir düzenek oluşturulacağına dair yaşam savunucularının politika üretmesi ve pandemi sonrası yaşanacak olası sosyal durgunluğa nasıl müdahale edeceklerini şimdiden düşünmeleri gerekiyor.

öte yandan yeni hastaneler için düğmeye basılıyor. Yine sermaye birikiminin inşaat üzerinden sağlanmaya çalışıldığı bu süreç fırsata çevrilerek sağlık üzerinden 45 günde tamamlanacak hastaneler yapılması için, Atatürk Havalimanı'nın yapıları kullanılmadan, pistleri yıkılarak kültürel hafıza yok ediliyor. Sağlık fırsatçılığı ile sağlık turizmine hizmet edecek yeni bir birikim düzeneği oluşturulmaya başlanıyor. Salgının yaygınlığına ve vaka sayısının artışına göre dünyanın değişik ülkelerinde uygulanan, sahra hastanesi inşası, stadyumların, tren vagonlarının, alışveriş merkezlerinin sağlığa hizmet edecek dönüşümü, mahallelerde kurulan modüler tarama istasyonları, sağlık kiti depolama ve dağıtım üniteleri örneklerinden ise neredeyse hiç yararlanılmıyor. Mahallelerde pandemi durumlarında acil sağlık kitlerine ulaşılacak modüler istasyon tasarımlarının yapılması ise yine bir sağlık örgütlenmesi mekanları olarak gündemimize giriyor.

PANDEMİ SONRASI, SAĞLIKLI DÜNYAYI TARTIŞMAK YAŞAM SAVUNUCULARININ DA YEREL YÖNETİMLERİN DE SORUMLULUĞU

Diğer yandan salgın dönemlerinin arkasından toplumsal ve siyasal dönüşümlerin yaşandığı tarihsel olarak biliniyor. Burada nasıl bir düzenek oluşturulacağına dair yaşam savunucularının politika üretmesi ve pandemi sonrası yaşanacak olası sosyal durgunluğa nasıl müdahale edeceklerini şimdiden düşünmeleri gerekiyor.

Yüksek yoğunluklu kentler değil, seyreltilmiş kentsel düzenlemeler, daha fazla yeşil alan, nefes alan evler, yeşil yollar ve doğayla uyumlu bir yerel yönetim anlayışının gelişmesi artık zorunluluk. Pandemi sonrası büyük kentlerden kırsala yönelen bir kaçış olması her zaman beklenir.

Yıllarca tasarım ve planlama sürecinde ihmal edilen halk sağlığı bugün bütün yaşam alanlarıyla ilişkili olmak durumunda. Kent planlaması, mimari tasarımların halk sağlığı ile ele alınması önemli bir konu olarak dünyanın gündemine girdi bile. Mimarlık ve kentleşme alanı tasarım süreçlerinin halk sağlığına etkilerini tartışmaya başladı. Dünya Sağlık Örgütü'nün Sağlıklı Kentler Projesi ve sağlık etki değerlendirmesi ise hiç bu kadar gerçekçi bir ihtiyaç olmamıştı. Bu süreçte yerel yönetimlere de büyük sorumluluk düşüyor. Bir yandan sosyal belediyeçilik gereği dayanışma süreçleri koordine edilirken, öte yandan halk sağlığı açısından kentsel ve mekânsal düzenlemelerin de altyapısının oluşturulması gerekiyor. Yüksek yoğunluklu kentler değil, seyreltilmiş kentsel düzenlemeler, daha fazla yeşil alan, nefes alan evler, yeşil yollar ve doğayla uyumlu bir yerel yönetim anlayışının gelişmesi artık zorunluluk. Pandemi sonrası büyük kentlerden kırsala yönelen bir kaçış olması her zaman beklenir. Üst gelir grupları, hijyen ve sağlık kaygıları ile tarihsel olarak her salgın döneminden sonra banliyölere taşınmıştır. Bu seyreltme sürecinden sadece varlıkların yararlanması değil, herkes için eşit bir kentsel planlama, mekânsal düzenleme ve eşit kent hizmetlerinin sunulması da yerel yönetimlerin ilgilenmesi gereken bir alan.

Pandemide insanlar evlerine döndü. Doğa kendine geldi, kendisini onarıyor. Kaldırımlardan fıskıran otlar, kuş sesleri ile değişen kentin sesi, temizlenen hava, Ankara'da kentin ortasında ağaçkakan sesleriyle uyanmak, dünyanın değişik kentlerinde canlıların yola inmesi, Saraçoğlu Mahallesi'ne sincapların geri dönmesi, Haliç'te görülen yunuslar, yönetenlere kocaman sinyaller veriyor.

Yüz elli yıl önce, Londra'da su temin haritaları ve kanalizasyon alt yapısındaki verilerin incelenmesi ile kolera salgının tespit edildiği ve kontrol altına alındığı düşünüldüğünde, yerel yönetimlerin akıllı kent yönetiminde, kanalizasyon ve atık su verileri yönetimi ile salgın bölgelerinin haritalanması, risk haritalarının çıkartılması ve çözüm üretmesi halk sağlığı açısından yerel yönetimlere sorumluluklar yüklüyor. Sağlıklı gıda ve temiz suya erişimin zor olacağı bir dönemde kamusal bir bakış açısıyla temiz su ve kentsel tarıma yönelilmesi, daha az beton, daha fazla yeşil alan planlanması gerekiyor. Çok uzaklara gitmeden, Atatürk Orman Çiftliği'nin kuruluş amacına ve "İdeal Cumhuriyet köyü" tasarımlarına dönüp bir kez daha bakmak gerekiyor. Bu noktada ekolojik tasarımlar, ekolojik planlama ve ekolojik belediyeçilik pandemi sonrasında doğa ve canlı odaklı bir yaşam sürecinin geliştirilmesinde önemli bir yönetim olmak durumunda.

'PANDEMİDE KENTİN SESİ DEĞİŞTİ'

Pandemide insanlar evlerine döndü. Doğa kendine geldi, kendisini onarıyor. Kaldırımlardan fıskıran otlar, kuş sesleri ile değişen kentin sesi, temizlenen hava, Ankara'da kentin ortasında ağaçkakan sesleriyle uyanmak, dünyanın değişik kentlerinde canlıların yola inmesi, Saraçoğlu Mahallesi'ne sincap-

Pandemi süreci bir yandan izolasyonla insanları birbirinden uzaklaştırırken, dijital iletişimi yaygınlaştırırken, kentleri ve kamusal alanları ıssızlaştırırken, yeni çok amaçlı mekânlar, modüler, kolay üretilebilir, açık alanlarla iletişim kuran şeffaf tasarımlara bizi yöneltirken, pencerenin ve balkonun önemini ortaya çıkartırken, kentsel yabancılaşmayı aşacak yeni sosyal iletişimlerin gelişmesine de olanak sağlıyor.

ların geri dönmesi, Haliç'te görülen yunuslar, yönetenlere kocaman sinyaller veriyor. Artık hiçbir şey eskisi gibi olmamalı... Yürüyerek, omuz omuza sokaklarda çarpışmadan, fiziksel mesafeyi koruyarak işe, okula, bakkala gitme ihtiyacı, büyük yeşil alanlara, kentsel yeşil koridorlara ve sadece insana ait olmayan doğada, diğer canlılarla birlikte yaşamaya, suya, ağaca, ormana ve bize nefes aldırın ve birlikte nefes aldığımız tüm varlıklara olan ihtiyaç hiç bu kadar hissedilmemişti belki de. Sağlık sorunu tek başına hastaneler yapmakla çözülemez, yaşam alanlarının sağlığı koruyucu olması bir gereklilik. Pandemi süreci bu açıdan hepimizin yeniden düşünmesine olanak sağlıyor, yeni ve güzel gelecek ütopyaları kurmak ve bizi esir alan bu döngüden kurtulmak için.

Tüm bunları yazarken, kapı çaldı, hijyen kurallarına özen göstererek kapıyı açtık. Karşımızda elinde bir tabak kek ile, birkaç kez apartmandan çıkarken selamlaştığımız karşı komşumuz duruyor. 'Kek yaptım bana fazla gelir, size getirdim' dedi. Sosyal mesafemizi koruyarak, teşekkür edip keki aldık. Tabak boş verilmez dedik, evde yaptığımız ekmeğin yarısını kesip tabağa koyduk ve tabağı geri verdik. Bu küçük olay bile açıkça gösteriyor ki, insanlık toplumsal bir olgu, her durumda sosyalleşme, iletişim kurmak istiyor. Pandemi süreci bir yandan izolasyonla insanları birbirinden uzaklaştırırken, dijital iletişimi yaygınlaştırırken, kentleri ve kamusal alanları ıssızlaştırırken, yeni çok amaçlı mekânlar, modüler, kolay üretilebilir, açık alanlarla iletişim kuran şeffaf tasarımlara bizi yöneltirken, pencerenin ve balkonun önemini ortaya çıkartırken, kentsel yabancılaşmayı aşacak yeni sosyal iletişimlerin gelişmesine de olanak sağlıyor.

Yeniden sokağa çıktığımızda bizi bekleyen dijital otoriter bir yönetim şekline teslim olmamak için, toplumsal durgunluğu yok edecek, yaşamı canlandıracak kamucu ve doğa ile uyumlu geleceği tasarlamak, daha az çalışma, daha çok fikir üretiminin olduğu bir yaşam tasavvuru oluşturmak, evde kalanlar ve kalamayanlar için halk sağlığı temelli bir yaşam için üretmeye başlamak en ciddi sorumluluğumuz...

‘DÜNYA TÜM CANLILARA AİT, COĞRAFYA YOL GÖSTERİCİ’

Dünyanın sadece insanlara ait olmadığı, tüm canlılara ait olduğu gerçeği kabul edilmez, Coğrafyanın yol göstericiliği dikkate alınmazsa, maalesef ki bu tür virüs salgınları dünyadan eksik olmayacaktır. Sadece kendi sınırlarımızda olan biten değil, dünyanın her köşesindeki olan biten bizi ilgilendirmek durumunda. Salgın bir anda geleceğimiz için sınırları ortadan kaldırarak hepimizi dünyalı yaptı. Bu süreçte iktidarını yeniden üreten sermayenin, tüm insanlığı kuşatan sağlık darbeleri ve totaliter rejimleriyle karşılaşabilir. Gidişat o yöndedir ve bu virüsten çok daha tehlikelidir. Bu süreçte evde kalabilen beyaz yakalılar ile, fabrikada çalışmak zorunda kalan mavi yakalıların bir yerde dünya ölçeğinde buluşacak ortamları yaratması gerekiyor. Tehlike küresel, dayanışma da küresel olmak durumunda...

Bu süreç bitecek ve hepimiz, bu süreçte edindiğimiz deneyimlerle yeniden sokağa çıkacağız. Hiçbir şey pandemi öncesi gibi olmayacak. Yeniden sokağa çıktığımızda bizi bekleyen dijital otoriter bir yönetim şekline teslim olmamak için, toplumsal durgunluğu yok edecek, yaşamı canlandıracak kamucu ve doğa ile uyumlu geleceği tasarlamak, daha az çalışma, daha çok fikir üretiminin olduğu bir yaşam tasavvuru oluşturmak, evde kalanlar ve kalamayanlar için halk sağlığı temelli bir yaşam için üretmeye başlamak en ciddi sorumluluğumuz... Sağlıkla kalın.

Balkonun yaşama katılması

Pandemi ile karantinalar ve sokağa çıkma sınırlamaları balkonu hayati bir noktaya taşımıştır. Balkonlar artık salt hava alma mekânları olarak değil aynı zamanda kolektif eylemlerin gerçekleştiği alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

HALİL ECER

Bir sosyoloğun gözünde ise balkon birçok şeydir. Sosyoloğun gözünde mekânsal üretimin toplumsal yansımalarının vuku bulduğu yerdir. Sanallaşma dünyayı kasıp kavururken mekânın sanallaşması balkon ile gerçekleşmektedir.

Kamusal alanların yitirilmesi ile birlikte bireyin mahremi olan evinin bir parçasını kamusal alana çevirme gayreti tarihsel bir arka plana dayanmaktadır. Evin bu parçası balkon olarak karşımıza çıkmaktadır. Seçim sonuçlarının açıklandığı gecenin vazgeçilmez bir parçası haline gelen balkon konuşmaları, pandemi sürecinde sağlık çalışanlarına destek için gece balkondan yapılan destek gösterileri, öte yandan hükümet karşıtı eylemlerde ortaya çıkan balkon direnişleri gibi aynı amaç için aynı anda kullanılma durumu balkonları daha da önemli hale getirmektedir.

Anadolu'da "balkonu mutfığa katma" özlemi her daim diri tutulurken balkonun aslında ne olduğu sorusu önem kazanmaktadır. İnşaat mühendisi edasıyla yaklaşıldığında evin temelinde belirlenen metrekare hesabının artırılması, bir psikoloğun balkon yaklaşımında başka kişilerle temasa geçmeden temiz havanın solunması, bir siyasetçinin gözünde balkon zafer sarhoşluğudur/arzudur. Bir sosyoloğun gözünde ise balkon birçok şeydir. Sosyoloğun gözünde mekânsal üretimin toplumsal yansımalarının vuku bulduğu yerdir. Sanallaşma dünyayı kasıp kavururken mekânın sanallaşması balkon ile gerçekleşmektedir. Bir destek veyahut bir protesto anında meydanların coşkulu kalabalıklarla dolması, afişlerin, bayrakların mekâna renk vermesi değeri-

Özel mülkün bir parçası olan balkonun kamusal çıkar için kullanılması bireyin balkonu anlamlandırma sürecinde bireysel despotizme neden olmaktadır. Ludovic Lamant “Balkonun siyasi tarihini” ele alırken bu durumu “Her perdenin arkasında bir yurttaş devriyesi gizleniyor.

nin yitirirken balkonlarda her bir bireyin bireysel olarak fakat aynı amaç doğrultusunda eyledikleri hal ve eylemlere dönüşmüştür. “Bireysel kalabalıkların” somutlaştığı alan olarak balkonun karşımıza çıkması beraberinde bir tehlikeyi de getirmektedir. Özel mülkün bir parçası olan balkonun kamusal çıkar için kullanılması bireyin balkonu anlamlandırma sürecinde bireysel despotizme neden olmaktadır. Ludovic Lamant “Balkonun siyasi tarihini” ele alırken bu durumu “Her perdenin arkasında bir yurttaş devriyesi gizleniyor. Balkonların İspanya’sı bir muhbirler ülkesi.” diye aktarmaktadır. Balkona mahrem-kamusal ikileminde yaklaşıldığında bu durum daha da anlaşılır olmaktadır. Kendi evinin balkonundan herhangi bir destek veya protesto eylemine iştirak ettiğinde aynı zamanda bu durum artık balkonda otururken dışarıda gerçekleşen olaylar üzerinde söz hakkının olduğu sonucunu doğurmaktadır.

Sağlık Bakanı Fahrettin Koca’nın sağlıkçılara destek olmak için mecliste alkış istemesi birden gece saat 21.00’de ülkenin genelinde evlerin balkonlarında alkış ve ıslık seslerini beraberinde getirdi. Bu bağlamda balkonu kullanma pratiklerinde değişimler gerçekleşmektedir. Bir başka deyiş ile balkonun kullanım şekli özüne dönmektedir. Roma’da gladyatör dövüşlerinde, Atina’da meşale geçişlerinde dizayn edilen alanın soylular/krallar için balkon şeklinde tasarlandığı

Yani sokaktan geçen birini balkondan azarladığında aslında ona ne demek istemektesin? Ben buradayım ve senin şu an içinde bulunduğun eylem halini desteklemiyorum balkonun bana verdiği yetkiye dayanarak sana sözel güç uygulamaktayım demek istiyorsun.

göz önünde bulundurulmalıdır. Balkonun kendinden menkul bir güce sahip olması yerden yüksek olması ile de ilintili olmaktadır. Yani balkonda olan kişi yer seviyesine üstten bakar, ki bu durum kendiliğinden bir üstünlük yaratmaktadır. Günümüze yeniden dönecek olursak Gezi sürecinden sonra sık sık balkonlarda buluşan ve gürültü eylemi gerçekleştiren protestocular, bu durumu gelenek haline getirme uğraşına girip sola mal etme girişimleri olsa da destek eylemlerinde sağ bu durumu daha bir benimseye başladı. Balkon ile birlikte aynı zamanda rol değişimi de yaşanmıştır.

Balkonların hayatımızdaki yeri ve işlevselliği kişiden kişiye değişiklik gösterse de, günün sonunda yeni bir eylem mekânı olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünyada ve Türkiye’de balkonun son dönem işlev dönüşümünde aynı zamanda toplumsallaşmanın teknikleşmesine neden olmaktadır. Yani başka bir deyişle alanlarda yüzbinlerce kişi aynı amaç uğruna bir araya geldiğinde gösterdikleri etkileme gücü balkon eylemleri ile örtülmektedir. Alanlarda politika yapım sürecinde etkili olmak isteyen topluluktan politika uygulama aşamasında gönüllü olan bireye evrilmektedir. Yani sokaktan geçen birini balkondan azarladığında aslında ona ne demek istemektesin? Ben buradayım ve senin şu an içinde bulunduğun eylem halini desteklemiyorum balkonun bana verdiği yetkiye dayanarak sana sözel güç uygulamaktayım demek istiyorsun.

Balkonlar artık salt hava alma mekânları olarak değil aynı zamanda kolektif eylemlerin gerçekleştiği alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç olarak balkonların işlevlerinde görülen bu dönüşüm hali olağanüstü döneme tekabül etmektedir. Pandemi ile karantinalar ve sokağa çıkma sınırlamaları balkonu hayati bir noktaya taşımıştır. Balkonlar artık salt hava alma mekânları olarak değil aynı zamanda kolektif eylemlerin gerçekleştiği alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Alanlarda ve meydanlarda bir araya gelen bireylerin sayısı eylem (edim) anında aktif balkonların sayısı ile eşitlenmektedir. Bu süreç ile birlikte anlam kazandı ve kazanmaya devam edecek gibi görünmektedir.

Eve dönüş

Salgın döneminde teknolojinin de etkisiyle, dış dünyayı evlere sığdırdık; hatta evlerimiz dış dünya tarafından işgal edilmiş bir durumda bile diyebiliriz. Evin içeri ve dışarıyı ayıran duvarları, yalnız kalabilmenin alanı oluşu zedelendi.

CEREN ŞİMŞEK

İnsanın gelişimsel dönemleri düşünülünce; ilk evinin annenin bedeni olduğunu söyleyebiliriz. İlk ev rahim, güçlü duvarıyla güvenli, içeriyi dışarıdan koruyan bir yapıya sahiptir.

“Sonra madem insan kal adında bir beladır

İnsan dalgın bir belgedir kendisiyle hayat

arasında

Neden eve dönmekten ibarettir hayat”

Seyyidhan Kömürcü

Hepimizin evde olduğu, evde olmak zorunda olduğu günlerden geçiyoruz. Sürece dair yaşadığımız tüm kaygıların yanında, evle olan meselelerimiz de gündeme geliyor. Öncelikle evin sadece fiziksel bir mekân olmadığını düşünerek başlamalıyız belki de. Ev bize neleri çağrıştırıyor? Bizi kapsayabilecek, güvenli, sığındığımız bir kabuk mu yoksa; olumsuz duyguların, tehlikelerin bizi beklediği bir korku alanı mı? Durulmak, dinlenmek, yenilenmek için koştığımız, dışarıyla içeriği ayıran bir ev mi yoksa; kaçtığımız bir ev mi?

İnsanın gelişimsel dönemleri düşünülünce; ilk evinin annenin bedeni olduğunu söyleyebiliriz. İlk ev rahim, güçlü duvarıyla güvenli, içeriği dışarıdan koruyan bir yapıya sahiptir. Çoğu zaman insanın kaybettiği ve dönmeye çalıştığı cenneti diye bahsedilir. Bebeğin anne karnındaki dönemiyle beraber, ilk bir yaşı da annenin bebeğin evi, evreni olduğu döneme katılabilir; bebeğin anne bedeniyle ve memeyle olan ilişkisi düşünülerek. Sonrasında içine doğulan ev ve yerleşilmeye çalışılan bir dünya... Eve an-

Salgın döneminde teknolojinin de etkisiyle, dış dünyayı evlere sığdırdık; hatta evlerimiz dış dünya tarafından işgal edilmiş bir durumda bile diyebiliriz. Evin içeri ve dışarıyı ayıran duvarları, yalnız kalabilmenin alanı oluşu zedelendi.

neyle (ilk evle) ilişki bağlamında bakınca, evle ilişki bir nesne ilişkisidir denilebilir.** Kişisel tarihimizin başlangıcında bizi karşılayan anneyle, içine doğmuş olunan ve yerleşilmeye çalışılan evle olan ilişkimiz, daha sonra yerleşmeye çalıştığımız evlerle ilişkimizi etkileyen, bizimle beraber gelen bir ev teması oluşturuyor zihinimizde. Bugüne kadar yaşadıklarımızla, aile hikayemizle ve bunların bilinçdışımızdaki izdüşümüyle örülmüş bir tema. Alberto Eiguer Evin Bilinçdışı adlı kitabında, evin hassas bir tema olduğunu şöyle vurguluyor: “Ev duygu ile, nostalji ile, tarih ile yüklüdür.”

İnsan ömrü boyunca değişimin ve ayrılığın yol arkadaşı olduğu, tekrarlayan bir sürgün hali içinde gibi. Önce anne rahminden, sonra memeden, çocukluktan, yurt bildiği insanlardan... Şimdi de sokaklardan, doğadan, hayatın akışından sürülmüş sanki. Koca evrenden, evlere doğru... Kimisi için sığınılan, kimisi içinse kaçılan evlere...

Salgın döneminde teknolojinin de etkisiyle, dış dünyayı evlere sığdırdık; hatta evlerimiz dış dünya tarafından işgal edilmiş bir durumda bile diyebiliriz. Evin içeri ve dışarıyı ayıran duvarları, yalnız kalabilmenin alanı oluşu zedelendi. Kimisi için işler eve taşındı, normalde eve davet edilme-

Biliyoruz ki birçok travmanın mekânı olabiliyor ev; kavgaların, ihmalin, huzursuzluğun, şiddetin...Birçok kadın ve çocuk bu evlere döndü. Birçok kişi de bu çağrışımlarla örülmüş evlere...

yen kişiler online uygulamalarla evlerimize bağlandı, patronlar çalışanlarını evde kontrol etmeye başladı, kimi hiç ilgilenmediği kadar eviyle ilgilenecek vakit buldu. Uzmanlar zamanını planlama, içe dönme, kendini dinleme gibi tavsiyeler yağdırmaya başladı (ki bunlara ihtiyacı olanlar da olacaktır). Salgın yüzünden karantinada değil de tüm dünyaya sunulmuş bir “kişisel gelişme” arasında olduğumuz gibi bir illüzyon oluştu. Özellikle sosyal medyada, evde kalmakta duygusal olarak zorlanmak üzerinden, “yalnız kalamamak” veya “zamanı verimli kullanmamak” gibi bir algı oluşması dikkat çekiciydi. Evin herkes için güzel duygular, anılar çağrıştırmadığı gerçekliği biraz ihmal edildi sanki.

Biliyoruz ki birçok travmanın mekânı olabiliyor ev; kavgaların, ihmalin, huzursuzluğun, şiddetin...Birçok kadın ve çocuk bu evlere döndü. Birçok kişi de bu çağrışımlarla örülmüş evlere... Bu travmatik durumların ve olumsuz çağrışımların dışında da ev; büyürken duvarlarına çarptığımız ve bazen o duvarlarla dövüştüğümüz bir tema. Nurdan Gürbilek Ev Ödevi kitabında “Her çocuk er geç aynı şeyi yaşar: Bir zaman gelir, onun için ev olmaktan çıkar ev.” diye başlattığı düşünmeyi, şu şekilde sürdürür “Bu duygunun zamanı, yoğunluğu, katlanılabilirliği evden eve, çocuktan çocuğa değişir kuşkusuz. Tek bir şey dışında: Ömür boyu

Ruh sağlığımız için öncelikle bir nebze de olsa güvende hissetmeye ihtiyacımız var. Bunun için herkesin evde kalabilecek koşullara sahip olmasına yönelik önlemlerin (ücretli izin) ve kadınları, çocukları evdeki şiddetten korumaya yönelik önlemlerin hayati olduğunu düşünüyorum.

bize eşlik eden mutluluk imgelerimizin olduğu kadar, kurtulmak için hep çaba harcayacağımız korkularımızın, dağıtmak için her yolu denediğimiz iç sıkıntımızın da kaynağı, kaynağı değilse bile ilk sahnesi orası.”

Dış dünyada olanlar, ruhsal dünyamızda da birçok duyguyla yankılanıyor; ama içinde bulunduğumuz güvensizlik hissi en çok sancılıandıran duygulardan biri. Ruh sağlığımız için öncelikle bir nebze de olsa güvende hissetmeye ihtiyacımız var. Bunun için herkesin evde kalabilecek koşullara sahip olmasına yönelik önlemlerin (ücretli izin) ve kadınları, çocukları evdeki şiddetten korumaya yönelik önlemlerin hayati olduğunu düşünüyorum. Eve dair tatsız duygulardan bahsetsek de siz yine de evde kalın.

**Burada nesne ilişkileri kuramının ne olduğuna dair kısa bir not düşmek faydalı olabilir. Nesne ilişkileri, erken dönem ilişkilerin içselleştirilmesinin ve birey üzerindeki etkilerinin (özellikle kendilik ve nesne tasarımlarında) önemi üzerinde dururken; psikoterapi çalışmasında bunların klinikteki görünümünü, tekrarlayışını temel alır.

Evinize hoşgeldiniz

Evde kal kısmı tamam, ama şimdi ne yapacağız, nasıl yürüteceğiz sorusu cevapsız. Evin tadını çıkar temennisine kahve, kitap, çay, çiçek, uyku bir yere kadar derman olabilir, olabilir mi? Neye, nereden tutunacağını bilemeyenler sağlıklı olduğu için şükrederken yarını nasıl idame ettireceğinin kaygısıyla kıvranıyor.

RUTEBA DOĞAN

Medya/ sosyal medya ile yoğunlaşmış, hızla online olunan havasıyla daraltan, kaçıp kurtulmanın imkansızlaştığı, şimdi her şeyin içeride yaşanmaya, yapılmaya çalışıldığı ev, yeni bir sunum, temsil alanını oluşturuyor.

Kapitalist sistemin unutturduğu yuvamıza geri döndük; murat ederek değil, zorunlu kalarak. Ev, erken saatlerde terk edilen, geç saatlerde varılan, gidilmek istenen ama sıkıcı olan, nostaljik sunumlarıyla hatırladığımız yer. Neredeyse hiçbir üretimin kalmadığı, yapılmadığı bu yerde, evinde ne yapacağını bilmeyen evin sahibi boşlukta, ev/evim/evdeyim temsilinin unutulduğu mekâna yabancı, misafir. Ev ile hazin bir karşılaşma. Hayatı nasıl yürüteceğim sorusuyla boğuşurken sonlanan bu ilişki, aynı sorunun daha da ağırlaşmasıyla yeniden başlıyor. Baskıcı günlük yaşamdan bir nebze uzaklaştıran bu 'korunaklı' alana, korku, kaygı, bilinmezlik ile girildi.

Evde kal kısmı tamam, ama şimdi ne yapacağız, nasıl yürüteceğiz sorusu cevapsız. Evin tadını çıkar temennisine kahve, kitap, çay, çiçek, uyku bir yere kadar derman olabilir, olabilir mi? Neye, nereden tutunacağını bilemeyenler sağlıklı olduğu için şükrederken yarını nasıl idame ettireceğinin kaygısıyla kıvraniyor. Home sweet home, sağlık için korunaklı bu mekânda, ekonomik ve sosyolojik açıdan tedirginlik geziyor. Medya/sosyal medya ile yoğunlaşmış, hızla online olunan havasıyla daraltan, kaçıp kurtulmanın imkansızlaştığı, şimdi her şeyin içeride yaşanmaya, yapılmaya çalışıldığı ev, yeni bir sunum, temsil alanını oluşturuyor. En temel sunum; neyi başarabilirsen göster, hızla satışa çıkar. Hayatta kalmak için, bir şeyler yapabilenler yapıyor

Evde, sınırdaki, yersiz yurtsuzlukta, neresiyse bulunan yer orada insanı kurtaracak şey için hareket etmeliyiz. Kaygıyla, korkuyla, ıskartaya çıkarılsak da hareket etmeliyiz.

evinde. Yapacak bir şeyi olmayanlar ya da bunu tercih etmeyenler? Onlar için şöyle bir cümle dolanıyor ortalıkta, sisteme uyumlanamayanlar gidecek, kapitalist spiritüalizm durumu böyle açıklıyor. Home office ve dışarıda varlığını sürdürebilen işlerde çalışanlar bir şekilde devam ediyor, bunun dışında kalanlar? “İskartaya çıkmak.” Zygmunt Bauman’ın bu tanımı yeni değil, “İskartaya çıkmak” deyimini “ihtiyaç fazlası”, “hurda”, “defolu”, “çöp”, “atık” gibi sözcüklerle aynı anlam dünyasını paylaşır. ... Hurdanın geleceği çöplüğe atılmaktır.² İskarta ilan edilen insanlara şimdi yenileri ekleniyor, ıskartaya çıkanlar için ev neyi ifade ediyor, çok açık.

Pek de hoş gelmediğimiz evlerimizde, bireysel ve toplumsal sağlığı korumak amacıyla kalırken, yaşam nasıl devam edecek sorusu, kaygısı ‘belirli bir sınıfın, topluluğun ya da kişilerin sorumluluğuna bırakılmadan’ birlikte sorulmalı. Buradan çıkılacak yolları bulmak için mucizeler gerekmiyor, işsizliğin/ işsiz olanların daha da yakıcı bir noktaya gelmemesi adına yapılması gereken uygulamaları ‘birlikte’ istemeliyiz. Sadece sağlıklı olmayı ‘birlikte’ istemek

gelecek günler için yeterli olmayacak. Sosyoekonomik değişimin yaratacağı etkiyi, evde beklenen kurtuluş gününü bugünde yapılan çözümler belirleyecek. Sağlık güvenliğinin ve sosyal adaletin sağlandığı gün kurtulacağız. Evde, sınırdaki, yersiz yurtsuzlukta, neresiyse bulunan yer orada insanı kurtaracak şey için hareket etmeliyiz. Kaygıyla, korkuyla, ıskartaya çıkarılsak da hareket etmeliyiz.

2 İskarta Hayatlar, Zygmunt Bauman, Çeviri Osman Yener, Can Yayınları, 2018, sayfa 24.

Mekan ne ise toplum o olur!

Kayımların pervasızlığının, güveninin arkasında ne olabilir diye düşünüyorum. Birincisi, atanların devletin bir parçası olarak iktidarın sürekliliğine inancı, ikincisi ise kulaklarında sürekli çınlayan “devletin itibarından tasarruf olmaz” sözleri. Bu ancak, kendisini devlet sanan hastalıklı bir zihniyetin ürünü olabilir.

HAKKI YIRTICI

Yazının başlığına bakıp, “mekanı toplum üretmez mi?” sorusu aklınıza düşebilir. Cevabı hem evet hem hayır. Özellikle Türkiye gibi bir ülkede, kentin nasıl üretildiği düşünülürse.

Yazı iki bölümden oluşuyor, ilk bölüm kentin hangi karar mekanizmaları ile üretildiği ile ilgili bir giriş, ikincisi ise bu karar mekanizmalarının 31 Mart seçimleri ile nasıl dönüşüme zorlandığını anlatıyor.

Yazının başlığına bakıp, “mekanı toplum üretmez mi?” sorusu aklınıza düşebilir. Cevabı hem evet hem hayır. Özellikle Türkiye gibi bir ülkede, kentin nasıl üretildiği düşünülürse. Hayatlarımızı etkileyecek, belki de tümünden değiştirecek her büyük proje, uzlaşma ile değil, devletin yukarıdan gelen, otoriter kararları ile şekilleniyor. O zaman mekanı şekillendiren asıl özne toplum demek saflık olur. Devlet nasıl yaşayacağımızı söylüyor, bizler tabi oluyoruz.

Yavuz Sultan Selim Köprüsü’nü, Kuzey Ormanlarını katleden Kuzey Marmara Otoyolu’nu, İstanbul’un yeni havalimanını ve son adım olarak, inatla yapılacağı söylenen Kanal İstanbul’u düşünün. Proje halka danışılmadı, bir plesibit yapılmadı. Onun yerine Türkiye’nin ekonomik bir güç olmasını isteyenler ve istemeyenler ayrımı üzerinden ağır bir propagandaya maruz kaldık. Bir beka sorununa çevrildi. İtiraz edenler terörist ilan edildiler. İtiraz etmeyenler? Ya konuyla hiç ilgilenmediler ya da devletin propagandasını tekrarlayan makinelere dönüştüler.

Geçenlerde taksiye bindim, üzerinde “havaalanı taksi” yazıyordu. Diyalogumuz, eksiksiz şu şekildeydi.

Aralıklarla uzun süre orada kaldığım, orada yaşayan mimar arkadaşlarım olduğu için Hollanda'dan örnek vereceğim. Bir bölgeye yeni bir park yapılacağı, hatta parkı bırakın bir restoran açılacağı zaman bile bölge halkının fikri alınıyor.

- Yeni havaalanı nasıl?
- Çok iyi abi, otoban taksisi olduk ...yerden sonra radar da yok, 160 basıyoruz.
- Taksim'den ne kadar tutuyor?
- 115, 130 lira arası. Yol bomboş, basıp gidiyorsun.
- Havaalanı güvenli mi acaba?
- Tabii abi, vatan millet için, sonradan anlayacaklar.

Sanırım taksicilik ikinci mesleği, asıl uzmanlık alanı havaalanları idi.

Aralıklarla uzun süre orada kaldığım, orada yaşayan mimar arkadaşlarım olduğu için Hollanda'dan örnek vereceğim. Bir bölgeye yeni bir park yapılacağı, hatta parkı bırakın bir restoran açılacağı zaman bile bölge halkının fikri alınıyor. Yükseltiyorum, Rotterdam Merkez İstasyonu'nun terminal binası için de aynısı uygulandı. Süreci yavaşlatıyor mu? Evet. Ama en sonunda çoğunluğun memnun olduğu bir sonuç ortaya çıkıyor. Kimse de devlet düşmanı, ya da terörist olmuyor.

OTORİTER DEVLETİN ZAMAN ALGI-SI

Zaman ve mekan, insan ölçeğini aşan soyut kavramlar. Evren 14 milyar, üzerinde sayısız türün evrimleştiği, yok olduğu dünya ise 4.5 milyar yaşında. Telaffuz etmesi kolay, idrak etmesi zor rakamlar. Aynı şekilde zamana tekabül eden mekanı hayal etmek de, zihnimizin sınırlarını aşan bir olgu. Bu astrofizik gerçekliklere dahiliz ve üzerlerinde herhangi bir kontrolümüz yok.

Otoriterleşmiş iktidarın zaman ve mekandaki süreklilikteki en ufak çatlağa tahammülü yok. Ebediliğine halel gelmemeli. Sürekli, ispat etmeli. Son 17 yılda, şimdiye kadar şu ya da bu nedenle kaç defa sandığa gittik, unuttum.

Devletler ise, özellikle de otoriter devletler, zaman ve mekan üzerinde mutlak kontrolleri oldukları yanılıgısına sahipler. Çok eskilere dayanan, kadim bir başlangıçları vardır, mesela Orta Asya'daki Göktürkler'e kadar uzanan. Üzerlerinde yaşadıkları, vatan belledikleri toprakları sahiplenecek bir takvime ihtiyaç duyarlar, mesela 1071 Malazgirt Zaferi. Bu takvimin önemli anları vardır, 1453 İstanbul'un Fethi, 1923 Cumhuriyet'in ilanı.

Tabii takvim sadece geçmişi göstermez, geleceği de gösterir. Gelecek üzerinde de kontrol kurulmalıdır. 2023, 2053, 2071 hedefleri gibi. 2023'e şurada dört yılcık kaldı. Zihinsel zaman idrakımızın alanına girdi. Artık 2023'ü tahayyül edebiliyoruz. Vaat neydi? Unuttuk. Otoriter devletin yarattığı ideolojik gözlükle, dünyaya karşı beka mücadelesi veren bir toplum olduk.

Otoriterleşmiş iktidarın zaman ve mekandaki süreklilikteki en ufak çatlağa tahammülü yok. Ebediliğine halel gelmemeli. Sürekli, ispat etmeli. Son 17 yılda, şimdiye kadar şu ya da bu nedenle kaç defa sandığa gittik, unuttum. Devletin aygıtları, her şeye hakim olunca, seçim tek meşru alan oldu. Diğer tüm toplumsal itirazlar ise devletin sürekliliğine karşı yapılan kötü niyetli, karanlık, dış güçler ile bağlantılı, kuşkulu davranışlar olarak topluma servis ediliyorlar.

Diyarbakır eski belediye başkanının gösterişli odasını ve lüks banyosunu gösteren videoyu ilk izlediğimde, sanki bir suç örgütünün inine giriliyor ya da uyuşturucu baskını yapılıyordu.

31 MART SEÇİMLERİ

31 Mart'ta tarihe geçecek bir seçim yaşadık. Süreç halen de devam ediyor. Bu yazı yazılırken, YSK henüz AKP'nin İstanbul seçimlerinin yenilenmesi talebine karar vermemişti.

İmamoğlu, şeffaf belediyecilik sözünü tuttu. Belediye meclis toplantıları artık İBB televizyonundan canlı yayınlanıyor. İlk iki canlı yayını 3.5 milyon kişi izlemiş. Her karar halkın gözü önünde, şeffaf bir şekilde oylanıyor. Cumhur İttifakı'nın belediye meclisini kitleme hesapları suya düşmüş görünüyor.

Doğu il ve ilçelerinde ise durum başka. Belediyeler, çarşaf çarşaf muhasebe defterlerini binalarının cephelerine asıyorlar. Daha önce borçları olmayan ve kayyım atanmış belediyeler, borçları yüzde 85 artmış olarak geri alındı.

Diyarbakır eski belediye başkanının gösterişli odasını ve lüks banyosunu gösteren videoyu ilk izlediğimde, sanki bir suç örgütünün inine giriliyor ya da uyuşturucu baskını yapılıyordu. 2 milyon lira harcanmış. Kayyıma, atandığı makam yetmemiş, bir de bunu insanın gözüne sokmak için elinden geleni yapmış. Lüks banyo konusunda ise bir şey diyemiyorum artık.

Diyarbakır Belediyesi'ni yaklaşık 2.5 yıldır yöneten kayyımın belediyede yaptırdığı tadilat, 2 milyon 127 bin 725 lira tutarında.

Bu pervasızlığın, güvenin arkasında ne olabilir diye düşünüyorum. Birincisi, atananların devletin bir parçası olarak iktidarın sürekliliğine inancı, ikincisi ise kulaklarında sürekli çınlayan “devletin itibarından tasarruf olmaz” sözleri. Bu ancak, kendisini devlet sanan hastalıklı bir zihniyetin ürünü olabilir.

Ayrıca yeni Mardin Belediye Eşbaşkanı'nın, belediyenin etrafına örülen yüksek duvara, sembolik ilk balyozu vuran fotoğrafını gördüm. Aklıma Berlin Duvarı'nın yıkılışı geldi. Otoriter bir devletin ördüğü duvarın yıkılışı, Türkiye için en az Berlin Duvarı kadar önemli. Halk ile yönetenler arasında çekilen devletin duvarı yıkılıyor, devletin beka söyleminde çatlaklar oluşuyor. Örnekler çok, uzatmayacağım. Demek “gönül belediyeciliği” yüksek duvarların, kapalı kapıların ardında, seçilenlerin değil atananların şahsi, hukuk dışı kararlarına kalarak yapılamıyormuş. 31 Mart seçimleri gösterdi ki, halkın beklentisi icraattan önce icraatlarda şeffaflık. Bundan sonra bütün belediyeler bu konuda dikkatli olmak zorunda kalacak. Kanımca 31 Mart seçimlerinin demokrasiye en büyük getirisi bu oldu.

Mardin Büyükşehir Kayyımının belediye binası etrafına yaptırdığı duvarın yıkımı için ilk balyozu HDP'li Belediye Eş Başkanı Nilüfer Elik Yılmaz vurdu.

Doğanın 'doğal' olduğu safsatası

Dağlar taş ocaklarına, dereler hidroelektrik santrallere, ormanlar otoyollara, kıyılar otellere, göller millet bahçelerine konu olurken doğal olan bir şey varsa o da doğanın sınıflı toplumda para-meta-para ilişkisindeki yeridir.

PINAR YURDADÖN

Örneğin kentsel mekânda rantsal ilişkilere maruz kalan ve bunları mümkün de kılan çıkar-çelişkiler ve toplumsal itiş kakış gayet açık bir şekilde serimlenirken, hiçbir nesnenin ve hiç kimsenin olmadığı devlet dilinde yer yer tescil harici, toplum nezdinde ise kır-bayır-tarla-tapan nasıl olur da bu çerçevenin içinde yer alabilir...

Covid-19 sürecinde malumunuz insan evladının kentlerden elini ayağını çekmesiyle, son derece modernize/post modernize/lost modernize habitatlarımızda kırsal yaşam fenomenleri hasil oldu. “Doğa canlanıyor”, “doğa kontrolü geri alıyor”, “doğa kendisinin olanı geri alıyor” gibi gazete haberleriyle de ifade olan, doğanın idealleştirilmesi ya da mitselleştirilmesi de denilebilecek masumiyet ve nostalji üzerinden yürüyen bir doğa söylemi halihazırda zaten mevcut olmakla birlikte sürecin etkisiyle iyice görünür oldu. Doğanın aşına olunan bu saf ve romantik kavramsallaştırması, tam da Hegel’in o ünlü “aşına olunan bilindik değildir” sözüyle yeniden ele alınmayı hak etmektedir.

Doğanın insan eli değmemiş bir varlık olduğu düşüncesiyle “bunda eleştirilecek ne var” denilebilir. Genel sav, doğanın kendi kendine varolan, insandan muaf bir yapısı olduğunu kabul etme üzerinden şekillenmektedir. Örneğin kentsel mekânda rantsal ilişkilere maruz kalan ve bunları mümkün de kılan çıkar-çelişkiler ve toplumsal itiş kakış gayet açık bir şekilde serimlenirken, hiçbir nesnenin ve hiç kimsenin olmadığı devlet dilinde yer yer tescil harici, toplum nezdinde ise kır-bayır-tarla-tapan nasıl olur da bu çerçevenin içinde yer alabilir... Ama doğa Van Gogh tablosunda durduğu gibi durmuyor en nihayetinde. Boşuna denmedi, “Kazdağlarının üstü altından değerlidir” diye...

Sosyo- mekânsal bir inşa olarak doğa, sermayenin çıkarlarına göre yeri gelip işgal ettiği yeri gelip yeniden ürettiği çelişkili bir döngüde araçsallaşmaktadır.

Dağlar taş ocaklarına, dereler hidroelektrik santrallere, ormanlar otoyollara, kıyılar otellere, göller millet bahçelerine konu olurken doğal olan bir şey varsa o da doğanın sınıflı toplumda para-meta-para ilişkisindeki yeridir.

Doğa, doğallık mitinin aksine bir yerin yeryüzü şekilleri, akarsu ve göllerinin yapısı, flora ve faunası, toprak örtüsü ile iklimik özelliklerinden farklı olarak ve bunları da içermekle birlikte toplumsal olarak inşa edilir. Fiziki dünyanın yorumlanması bu bakımdan toplumun ideolojik üst yapısının bir parçası olup fiziki faktörler kadar sosyal ve siyasal bir pozisyon- dan da beslenir. Doğa, sorunsuz bir coğrafi kavram olmayıp, toplumsal ve kültürel sembolizmle hemhaldir. Doğanın insan ilişkilerinin dışında olduğu şeklindeki ideolojik yaklaşımları reddeden politik ekoloji ve doğanın toplumsal üretimi perspektifiyle konuya yaklaşmak yerinde olacaktır. Sosyo- mekânsal bir inşa olarak doğa, sermayenin çıkarlarına göre yeri gelip işgal ettiği yeri gelip yeniden ürettiği çelişkili bir döngüde araçsallaşmaktadır. Sermayenin çıkarları kendi kent- sel çevresel gündemini doğal, olağan bir çevresel yaklaşım olarak sunmak, ardındaki yapısal ilişkisel inşayı göz- den kaçırma üzerine kuruludur ve bu bakımdan yeni tüketim ve üretim ka- lıpları kurgular. Genel yaklaşım de- ğişim değeri ve doğanın sermaye hizme-

Özelde doğanın (nature ya da kısmen environment) genelde mekânın (space) insandan ve nesneden bağımsız ele alınışının uzun bir tarihi vardır ancak en açık ifadesini Kant'ın zaman-mekân

tinde yeniden üretimini mümkün kılma üzerinde yükselmektedir. Bu bakımdan halkın çıkarları ile sermayenin çıkarları kentsel alanda olduğu gibi doğal çevrede de çarpıştır.

Felsefi olarak ise meselenin esaslı bir arka planı bulunmaktadır. Özelde doğanın (nature ya da kısmen environment) genelde mekânın (space) insandan ve nesneden bağımsız ele alınışının uzun bir tarihi vardır ancak en açık ifadesini Kant'ın zaman-mekân kavramsallaştırmalarında görürüz. Apriorik bir içerimde olan yapı haddizatında tanrısal/tözel olandan referans alır. Bu haliyle her yerde ve her şeydedir. Ve ironik olarak tam da bu sebeple hiçbir yerdedir. Hep orada olmak, sabitliğe ve durağanlığa övgü iken işin aslı yaşamın dışına atılmaktan başka bir şey değildir. Betimsel/monografik görme biçimi bahse konu mekânı – ve yine bu yazı için- doğayı anlamaya yeter de artar. Oysaki diyalektik, çelişki, hareket, yapı, aktör/ajan, hepsi ya da hiçbiri... her ne denirse, yoksa geriye ne kalır... Sonra arar dururuz bir unmoved mover çıksa da gelse diye...

Ortaçağ filmlerindeki geniş arazileri düşünelim, toprağa dayalı artı değerini hi-mayesinde çitlenmiş bir mekân, Kipling Rudyard'ın Kim'i ve Hindistan'ını düşünelim kolonyal edime sunulmuş terra incognita... Bugünse lafı uzatmadan söylenirse, Pasifik Okyanusu'nun ortasında kıta yaratan bir medeniyete sahibiz (!)

Toparlanırsa, sosyal ilişkiler ve söylem alanının bir parçası olarak doğa, ilişkisel olarak inşa edilen bir yapıdır ve her türlü “olağan” yakıştırmalarına şüpheyle bakılmalıdır.

Ülkemiz gerçekliğinde imar planlarında bile kadastral olarak toparlanamayan, mülkiyet ve plan deseninde işe yaramayan bir geometri olarak üçgen şeklinde gelişen artık parsellere park kondurulurken, en anlamlı ve ihtiyaç duyulan yerlere birim metrekaresinin hakkını verecek ATM kutucukları iliş-tirilir... Buyrunuz bir toplum (kamu değil) yararı çelişkisi daha... O bildiğimiz hikaye lineer ya da döngüsel tarzda gerçeklenir, ağaç ve gölgesi hikayesi...

Toparlanırsa, sosyal ilişkiler ve söylem alanının bir parçası olarak doğa, ilişkisel olarak inşa edilen bir yapıdır ve her türlü “olağan” yakıştırmalarına şüpheyle bakılmalıdır. Doğayı herhangi bir sorunsal içermeyen kavramsallaştırma ile insan-çevre ilişkisinin geleneksel ve normatif akışında salt genel bir çerçeve gibi ortaya koymak, sınıflı toplum gerçeğini yadsımak, doğanın piyasalaşması sürecinde istemeden de olsa sermayenin değirmenine su taşımak anlamına gelecektir.

14:37

19 Mart Perşembe

Evde kalmak, eve sığınmak, evden çıkmak

Prof. Dr. Aksu Bora ve Prof. Dr. Nilgün Toker Covid-19 sürecinde 'Evde kal' çağrılarıyla 'evin dönüşümü'nü, 'sosyal medyanın görünürlük haline gelişini' ve 'hayat eve sığar' meselesini tartıştı.

AKSU BORA, NİLGÜN TOKER

Evin bu değişimini, kamusal alanın çöküşü ve hatta şöyle diyelim insanlar arası farklılaşmış ilgilerle kurulmuş iradi bağların çözülüşü ve emeği görünmez kılan tüketim ekonomisinin öznenin kendisini etkinlikle değil de temsillerle tarif etmesine/ tanınmasına yol açması ile birlikte ele almak zorunda olduğumuz bir zamandayız gibi geliyor bana.

Nilgün Toker: “Evde Kal” kampanyasıyla daha da açığa çıkmadı mı evin sosyal, ekonomik ve hatta kamusal işlevlere de sahip bir dönüşüm geçirdiği? Evden çalışma, evde kalarak teknolojik desteğiyle sosyal ve kamusal bağları bir tür uzaktan yüz yüzelikle sürdürme vb.

Aksu Bora: Ne zamandır konuştuğumuz, okuduğumuz şeylerin böyle yüzümüze çarpması da ayrı yani! Tabii, evin “kalpsiz dünyanın kalbi” olarak dünyanın kıyısında durmadığını feministler hep söylemişlerdi. Bu, evin içinde olup bitenin dünyada olup bitenden farklı bir “doğa”ya sahip olmadığına ilişkin bir sap-tamaydı. Şimdi yaşadığımız ise bildik ev/iş, kamusal/özel, politika/doğa ayrımlarının tamamen değişmiş olduğuna ilişkin bir şey. Belki de değişmemiş gibi yapmayı mümkün kılmayacak türden güçlü bir fırtına demek lazım.

Nilgün: Evin bu değişimini, kamusal alanın çöküşü ve hatta şöyle diyelim insanlar arası farklılaşmış ilgilerle kurulmuş iradi bağların çözülüşü ve emeği görünmez kılan tüketim ekonomisinin öznenin kendisini etkinlikle değil de temsillerle tarif etmesine/tanınmasına yol açması ile birlikte ele almak zorunda olduğumuz bir zamandayız gibi geliyor bana.

İnsanlığın topyekûn yaşam-ölüm krizine girdiği bir zamanda olduğumuz gerçeği, zalimliğin hüküm sürdüğü bir çağda yaşıyor olduğumuz gerçeğiyle birleşince

Özne bile kendini temsillere sığdırmaya çalışırken, evin bundan başka türlü olabileceğini sanmıyorum. Yani o “sığınacak yer”in de bir temsil olduğunu düşünüyorum -fazla mı karamsar oldu?

ev, geçirdiği bu dönüşümün de sağladığı kolaylıkla “sığınılan yer” riskini de taşıyor mu? Bu sığınma hali, özel olanın sosyal ve kamusal alanı kuşatması riskini de taşıyor mu?

Aksu: Farklılaşmış ilgilerle kurulmuş iradi bağların da şahane temsilleri yok mu yani? Senin bahsettiğin çözülme, bu temsillerin güçlenmesini sağlıyor ben- ce. Bir tür ikame gibi. Sosyal medyadan bahsediyorum -kamusal alan olup olma- dığı tartışılan bir şey olarak. Epey ilgili bir Twitter kullanıcısı olarak, orayı kati- yen kamusal alan olarak algılamadığımı söylemeliyim. Neden? İşte o söylediğin şeyden: Öznenin kendisini etkinlikle değil de temsillerle tarif etmesi sebebiyle (gayet eğlenceli ve öğretici olması bir yana), sosyal medyadaki “söz”, özel bir anlam kazanıyor, eylem niteliğinden sıy- rılıp bir temsile dönüşüyor -ki kamusal alanın ayırt edici niteliği buydu, değil mi; sözün eylem niteliği taşıması.

Buradan da ikinci upuzunun cümle- ne geliyorum; evin kendisinin dönüşümü- ne. Özne bile kendini temsillere sığdırmaya çalışırken, evin bundan başka türlü olabileceğini sanmıyorum. Yani o “sı- gınacak yer”in de bir temsil olduğunu düşünüyorum -fazla mı karamsar oldu?

Nilgün: Önce şu sosyal medya mesele- sini bir konuşalım, sığınma temsil midir gerçek midir bakarız.

Aslında sosyal medya dışındaki görünürlüklerimiz de bir temsil yaratıyor. Buradaki fark bir eylem, etkinlik ile görüldüğümüzde oluşan temsil her koşulda kendimizi gerçekleştirme tarzlarımızın diğerinde yarattığı yansıma ve hatta algı.

Sosyal medyanın bir “görünürlük” haline geldiği, oradaki görünme biçimlerimizin bir temsil haline dönüştüğü ve bu temsillerle birbirimize bağlanmaya başladığımız doğru. Aslında sosyal medya dışındaki görünürlüklerimiz de bir temsil yaratıyor. Buradaki fark bir eylem, etkinlik ile görüldüğümüzde oluşan temsil her koşulda kendimizi gerçekleştirme tarzlarımızın diğerinde yarattığı yansıma ve hatta algı. Bu nedenle eylem, etkinlik ve onun diğerinin zihnindeki yansıması sadece eylemi yapana dair bir yansıma, algı değil, eylemin kendisine de dair. Sosyal medyada da biraz böyle olduğunu düşünüyorum. Ya da bir “etki” yaratan sanal âlem eylemliliğinin buradan kurulduğu/kurulabileceği kanısındayım. Sorun, sosyal medyanın özel, sosyal, kamusal tüm faaliyetlerin iç içe geçtiği ve bu nedenle temsillerin de hem genişlediği ve bu nedenle hem de bulanıklaştığı bir âlem olması gibi geliyor.

Bu durum, bana öyle geliyor ki, ayrımsız olanın, sadece tanımlamak bakımından değil, eylemin, sözün referanslarını ayırt edebilmemiz için de bir handikap oluşturduğunu gösteriyor. Ancak yine kabul etmeliyiz ki, senin terimini kullanacağım bir “ikame” olduğunda, bir imkân da doğabilir. Tabii ki her medyum kendi mantığını orada gerçekleşen etkinliğe de yayar ama etkinlik de medyumu dönüştürme gücüne sahip olabilir. Temsil ve etkinlik arasındaki bağı -bence bir etkinliğin etkisi ve dönüştürücü gücü bu bağdadır-

Özel, sosyal, kamusal faaliyetleri ayırt eden körolasica hafızamız. Belki matriks benzeri bir nesnelliği vardır oranın da! Gösteriyle bir nesnellik kurma meselesini Guy Debord kurcalamamış mıydı?

yeniden kurabileceğimiz bir görünme, konuşma tarzının sosyal medyada mümkün olup olmadığını sorunsallaştırmalı. Neoliberalizmin yarattığı temsiller dünyası, bu bağı koparmıştı. Fiziksel olarak bu kadar uzaklaştığımız bir zamanda bu mecraların sadece öznellik dışavurum alanları olmaktan çıkıp bir nesnellik kurup kuramayacağı mesele gibi. Ne dersin?

Aksu: Teker teker gelin diyorsun yani!

Benim bütün o “görünürlük”ten pek ümidim yok galiba. Çok “fazla” bir şey var orada, gücünü de o fazladan alıyor. Sanırım referanssız bir görünme bu -daha doğrusu, referansı sadece kendisi olan bir şey. Bizi habire oradan kovmalarının sebebi de bu sanırım, boomerları yani! O bulanıklıkla baş edemiyoruz, hafızamız buna izin vermiyor belki de. Özel, sosyal, kamusal faaliyetleri ayırt eden körolasica hafızamız. Belki matriks benzeri bir nesnelliği vardır oranın da!

Gösteriyle bir nesnellik kurma meselesini Guy Debord kurcalamamış mıydı?

Beni fiziksel olarak uzaklaşma kısmı daha çok endişelendiriyor. Bunu öylece kabullenemiyorum, zamanın ruhu olarak. Bu kısım öyle kaldıkça öteki kısımdan iyi bir şey çıkmazmış gibi geliyor -yani fiziksel olarak uzaklaşırken dijital mecralarda kurulacak nesnellikten. O

Mesela şimdi seninle yazışırken, konuşmaya çalışıyoruz aslında değil mi? Ama yazmanın çerçevesi konuşmanın dinamiğini zayıflatıyor biliyorum.

sebeple, fiziksel yakınlıkların-ortamların, ilişkilerin, karşılaşmaların hayati önemde olduğunu seziyorum. İkame edilemeyecek bir varoluş biçimi olarak. Var olmanın esas “yer”i olarak -mecra değil burası, basbayağı, bir “yer”.

Nilgün: Valla aynı fikirdeyim. Ancak düşünmekten vazgeçemeyiz çünkü Big-Data’ya dönüşmüş bir dünyayı kendimizin kılma yollarını aramaktan da vazgeçemeyiz. Belki tam da senin hızlıca söylediğin şeyde, karşılaşmalar da, ilişkilerde arasak bir yol. Çünkü bir cümle kurmakla konuşmak arasındaki derin fark üzerinden baksak ve konuşmanın, diyalogun bu fiziksel uzaklaşmaya rağmen nasıl mümkün olacağını düşünelim.

Mesela şimdi seninle yazışırken, konuşmaya çalışıyoruz aslında değil mi? Ama yazmanın çerçevesi konuşmanın dinamiğini zayıflatıyor biliyorum. Üstüne üstlük ben konuşurken düşünen biriyimdir. Yine de bir diyalog bu. O yüzden belki sosyal medyayı kendi mantığında bırakıp başka uzakları yakın eden mecralar kurulabilir mi diye sorsak?

Ayrıca ve mühimi o hafızadır ki bizi geçici temsillerin tüketici dünyasından koruyan. Belki küçük, diyalojik bağlar, kolektiviteler kurarak mı başlamalı?

Dünya nasıl bir yerse, ev de öyle bir yerdir. Ama kolayca kaçmazsak ve bu soruyu onu çevreleyen öteki sorularla birlikte düşünersek, belki daha iyimser yerlere doğru gidebiliriz.

Aksu: Aslında başlıyor değiliz, onlar var zaten. Bizim şimdi seninle böyle uzaktan uzaktan “konuşabilmemizi” sağlayan şey de bu. Birlikte geçirdiğimiz öyle çok zaman, konuştuğumuz öyle çok şey, birbirimizin hayatında tanıklık ettiğimiz öyle çok olay var ki, bütün onların hatırasının üzerinde devam edebiliyoruz. İkame edilebilir bir şey değil o.

Temsillerden işte bu hatıralara, hafızaya, fiziksel yakınlığa, yer’e doğru gelirken, senin en baştaki soruna dönüyorum: Ev nasıl bir yerdir?

Kolay cevabı vermiştim zaten: Dünya nasıl bir yerse, ev de öyle bir yerdir. Ama kolayca kaçmazsak ve bu soruyu onu çevreleyen öteki sorularla birlikte düşünersek, belki daha iyimser yerlere doğru gidebiliriz.

Sen pek sevmezsin biliyorum ama psikanalizin ev-beden metaforlarına girebilir miyiz biraz?

Nilgün: Girelim bakalım, nereye gidersek buradan ama ikaz edeyim, ev-beden metaforunda zaten Arendt’in eve atfettiği her şey var. Çünkü modern geometrik tasarımın beden yerleştiği mekân olarak evi tariflemesi ve bunun mal edici öznelikle birleşmesinden itibaren çok merkezî bir metafor değil mi bu? Psikanaliz bu mal edici özneliği, arzu kavramıyla anlamaya başladığından beri, bir arzu nesnesi olarak beden ve ev aynı düzlemde düşü-

Bir arzu nesnesi olarak bedenin tüm atıfları eve de yapıldığında, ev zaten bir temsiller yığıdır, hatta ev dediğimiz şey artık maddi ihtiyaç kavramına indirgenemeyecek bir atıflar örüntüsü haline gelir.

nülmeye başladı. Tartışalım istediğin şeyi anladım. Bir arzu nesnesi olarak bedenın tüm atıfları eve de yapıldığında, ev zaten bir temsiller yığıdır, hatta ev dediğimiz şey artık maddi ihtiyaç kavramına indirgenemeyecek bir atıflar örüntüsü haline gelir.

Aslında hep öyle değil miydi? Ev hiçbir zaman yaşam dünyasının bağıntılarından bağımsız bir yer olmadı değil mi? Değişen şey işlevinden hareketle tanımlanmadığı, hatta işlevi görünmez kılan ve hatta mistifikasyona kadar varan bir soyut temsile dönüşmesi mi?

Hızlı sıçrayacağım ama bu sayede ben tüm domestik niteliklerimi bir entelektüalizasyonla domestik değilmişim gibi göstermeyi becerebilirim belki değil mi? Reçel yapıyorum, sirke yapıyorum ama ihtiyaçtan hareketle tarif etmiyorum da bir meyvenin dönüştürülme faaliyetine vurgu yaparak, yaptığım şeyi, onun nesnel anlamından çıkararak tanımlıyorum. Böylece benim acayip öznelliğimin bir temsiline dönüşüyor reçel yapmak.

Yabancılaşmış öznenin şahikasıyız yani... Mesele de bu "gerçek"i görünmez kılan örüntüler dünyasında ev tüm bu örüntülerden birisi, tıpkı beden gibi. Ama işte bir salgın, bedenın arzu nesnesi olma vb. tüm örüntülerden bağımsız bir organizma olduğunu, evin de bu organizmayı korumak için sığınılan yer olduğunu da göstermedi mi?

Evin sığınılan bir yer olarak tarifini kim yapıyor? “Hayat eve sığar” diyenlerinkini kabul mü edeceğiz yoksa Melek’in (Göregenli) “sosyal mesafe değil, fiziksel mesafe” uyarısını hatırlayarak bir başka tarifi peşine mi düşeceğiz?

Aksu: Seni reçel kaynatırken gördüğümde aklıma gelen şey bir temsil değil. İncirin ve şekerin doğasını bilen, o bilgiyle davranan biri. Yaptığın reçelleri sevdiğilerine hediye etmen de işin bir parçası. Orada, İzmir’de, üniversiteden atılmış arkadaşlarınla kurduğunuz topluluğun bir parçası bu. İncirin doğası, arkadaşlığın doğası, direnmenin ve dayanışmanın doğası... Böylece meyvenin dönüştürülmesi, ihtiyaçlar dünyasına dair bir şey olduğu kadar, bir eylem halini de alıyor. Domestiklikle ve felsefeyle ilgili temsillere teslim olmayı reddediyorum!

Evin sığınılan bir yer olarak tarifini kim yapıyor? “Hayat eve sığar” diyenlerinkini kabul mü edeceğiz yoksa Melek’in (Göregenli) “sosyal mesafe değil, fiziksel mesafe” uyarısını hatırlayarak bir başka tarifi peşine mi düşeceğiz?

Şu “mal edici öznellik” lafını biraz kurcalamaya ne dersin?

Nilgün: Ben zaten tüm domestik ilgilerimi hiç entelektüalize etmeden, senin seveceğin terimlerle söyleyeyim, bir yapabilirlik olarak tarif ederim ve dolayısıyla kendimi gerçekleştirme faaliyetlerimin içinde. Bu nedenle arkadaşlarla birlikte, onların huzurunda (bu birliktelik ve huzurda olma hali cismen olması gerekmiyor, zihinde canlanırlar bazen), onlarla paylaşılabilir olduğunda anlamını bulan, keyfi de orada

İşte fenomenolojik bir etkiyle psikanalizin beden-ev metaforunun içeriğinde güvenlik, mahremiyet, aidiyet, konfor gibi tüm terimler ve esasında “yuva” işaret edildiğinden sığınak terimi bence mal edici öznelliğe işaret ediyor ve “hayat eve sığar” çıkıyor buradan.

olan bir faaliyet. Nasıl felsefe diyalogsa, reçel yapmak da öyle aslında, haklısın. Ben faaliyetlerin estetizasyonuna karşı olduğumdan dedim öncekileri biliyorsun.

Dediğin gibi, öğrenmek, bilmek, yapabilmek, yaymak... Şahane... İşte fenomenolojik bir etkiyle psikanalizin beden-ev metaforunun içeriğinde güvenlik, mahremiyet, aidiyet, konfor gibi tüm terimler ve esasında “yuva” işaret edildiğinden sığınak terimi bence mal edici öznelliğe işaret ediyor ve “hayat eve sığar” çıkıyor buradan. Yaşamı tümüyle kendi ilgisinden hareketle tanımlayan, kendi ilgilerinin tatmini merkezinde dünyayla ilişkilenen, hadi diyeyim kapitalizmin baş tacı öznellik bu. Kendi eylemliliğini ve bu sayede oluşan her şeyi bir “edinme” ve dolayısıyla “kendilik” olarak tanımladığı sahiplenme alanına katma olarak tanımlayan özne bu. Bu öznellik tasavvurunda, her eylem, etkinlik, “ben”in genişlemesi olduğundan, aslında özel olanın (dikkatini çekerim, özel alan demedim) belirleyici olduğu bir dünya söz konusu. Bireycilikle karıştırılması gereken, evi de, sokağı da, işyerini de, siyaseti de, her şeyi bir özel ilginin tatmini zemininde tanıyan bir öznellikten bahsediyorum. Adorno’nun faşizan kişilikte gördüğü bir “ben”in bizi tarif etme tarzından.

Fiziksel bir uzaklaşmayı, dokunmamaya, değmemeye, sarılmamaya mecbur kaldığımız bir durumun, insanın varoluş tarzının merkezindeki bir nitelikle, sosyal bir varlık olmamızdan kaynaklanan ilişkilene tarzıyla tanımlanması aslında bir tesadüf değil.

Sığınma kavramında gıcık olduğum şey işte bu, dünyadan çekilme değil sığınma bana göre, diğerinin olmadığı bir alanı dünya ilan etme ve hatta mümkün dünyaların iyisi ilan etme halini görüyorum ben yuvaya dönüş, yuvaya sığınma, yuvayı yüceltme hallerinde.

Mesela covid-19 bulaşıklığından sakınma için “sosyal mesafe” teriminin kullanılmasını da aynı zeminde düşünüyorum. Fiziksel bir uzaklaşmayı, dokunmamaya, değmemeye, sarılmamaya mecbur kaldığımız bir durumun, insanın varoluş tarzının merkezindeki bir nitelikle, sosyal bir varlık olmamızdan kaynaklanan ilişkilene tarzıyla tanımlanması aslında bir tesadüf değil. Melek haklı olarak itiraz etti ve fiziksel mesafe sosyal mesafeyi iptal etmez, etmemeli, dedi. Melek’e terim konusunda hak versem de meselenin bir terim değişikliğinden ibaret olmadığı kanısındayım. Fiziksel mesafenin, diğerini görme yetimizi iptal etmemesi ancak eyleminin ilkesi bir genellikte kurulan için geçerlidir. Diğerini fiziksel olarak görmeyen zihin ancak tümü, herkesi düşünebiliyorsa eylemini bir genellik ilkesine referansla gerçekleştirebilir; yoksa o penceresizlik onun kendi yuvasını tüm dünya olarak tanımlamasına yol açar (Leibniz ona yaptığım bu aktüalizasyona minnettar mı olur yoksa yerinde mi döner bilemedim şimdi).

Kimin tehdit oluşturduğunu bilme arzusu, meşru bir ihtiyaca dönüşecek ve Muzaffer Çin modeli, her bir kişinin tüm etkinlikleri bir dataya dönüştürülecek muhtemelen.

Üstelik şimdi her bir diğerinin, bir risk, bir tehdit gibi görülmesi gerektiği salık verilen bir haldeyiz. Mal edici özneliğin, diğerini kendi ilgisinin azami tatmini önündeki bir engel olarak gören özne tasavvuruyla bu durum birleştiğinde tehlikeden kurtulma arzusunun hegemonik düzenleyiciliği güçlenmeyecek mi? Kimin tehdit oluşturduğunu bilme arzusu, meşru bir ihtiyaca dönüşecek ve Muzaffer Çin modeli, her bir kişinin tüm etkinlikleri bir dataya dönüştürülecek muhtemelen. Ve bir kez daha vahşi kapitalizmin yeni modellerinin tahakkümü sahne alacak.

Geri geleyim... Diğerlerini görmezken algılayabilir olmamızı ne mümkün kılar? Ancak ortak bir dünya fikrimiz, ortak eylem referanslarımız varsa mümkün bu. Arendt'in Geçmiş ve Gelecek Arasında'da, insanlığın tüm ortak referanslarını kaybettiği zamanlarda bizzat insanlığın yıkıldığını anlattığı sayfaları hatırlayarak, elimizdeki tek şeyin bu ortak dünya idesi olabileceğini söylemeye çalışıyorum. İşte mesele bu: Bir ide, bir kavram olmanın ötesine nasıl geçecek? Doğrusu sahip olduğumuz ilkelere sıkı sıkı sarılmak, onların sesini yükseltmekten başka çare gelmiyor aklıma. Mesela insan hakları, mesela eşitlik gibi.

*Bu yazı ilk olarak Birikim Dergisi'nde yayınlamıştır. Yazınının tamamı için:

<https://www.birikimdergisi.com/guncel/10031/evde-kalmak-eve-siginmak-evden-cikmak>

Hepimiz aynı şantiyedeyiz!

Şu açık ki ulusal başarı olarak kamuoyuna pazarlanan inşaat projelerinin ölçeği, aslında kural dışılıkların ve kentli yaşamına saldırının ölçeğidir. Bunun da ötesinde, farklı örneklerde görüldüğü gibi, büyük ölçekli kentsel projeler devletin sermaye lehine “atı alanın Üsküdar’ı geçtiği” koşulları ivedilikle yaratmasını sağlayan kullanışlı bir araçtır.

GÖZDE PELİVAN

Binaların alt katlarında bulunan daireler ve iş yerlerinden gökyüzünü görmek imkânsız.

Sosyal medyada son birkaç hafta içinde paylaşılan Kahire’de çekilmiş bir otoban inşaatına ait fotoğraflar dikkat çekici. Fotoğraflar Mısır, Gizada Umraniya semtinde Teraat el Zomor Köprüsü inşaatından. Otobanın, güzergahı üzerindeki bazı apartmanlara neredeyse bitişik nizam inşa edildiği görülüyor. İnşaatın üst hizasındaki balkonlardan faydalanmak artık mümkün değil. Binaların alt katlarında bulunan daireler ve iş yerlerinden gökyüzünü görmek imkânsız.

Fotoğraflar: Mostnir Shady Ahmed (Facebook)

İnşası devam eden otoban 12 km. uzunluğunda, 65,5 metre genişliğinde; kendisine en yakın dört apartmanın yalnız 50 cm. uzağından geçiyor.² Şüphesiz bu haliyle mahallenin en azından bir kısmının insan yaşamına uygun biçimde varlığını sürdürmesi olanaksız. Meseleye dair Mısır’da sosyal medya tartışmaları var. İmar, altyapı ve kentleşmeden sorumlu bakanlık inşaatı yakın apartmanların yasal izni olmadığını dolayısıyla yıkılacaklarını, izni olup olumsuz etkilenen binalarda yaşayanların zararlarının tazmin edileceğini ifade ediyor. Kimileriye fotoğraflarda görülen binalara yasal iznin 2008’de verildiğini söylüyor. Haklılık payları varsa dikta koşullarında bu türden bir proje karşısında bırakalım sokağa çıkmayı, yerelde ilgili kişilerin hukuki hak arayışı için örgütlenmesinin bile imkansızlığını tahmin etmek güç değil. İnşaatı yürüten firmanın sosyal medya sayfasında reklam amaçlı, aynı projeye dair paylaştığı fotoğraflarda diğer apartman bloklarının durumu da çok iç açıcı görünmüyor.

1 <https://www.arabnews.com/node/1673876/middle-east>

Fotoğraf: El Soadaa Group (Facebook)

//

Pek de hayret uyandırmayacak biçimde, otoriteryan neoliberalizmin kent mekanında cisimleşmiş hallerini darbe hükümetince yönetilen Mısır'da da görmek mümkün.

El Soadaa Grup, sıfırdan inşa edilen Mısır'ın yeni yönetim başkentinin² inşasında da rol almış. Yeni başkent için belirlenen Kahire'nin 45 km. doğusundaki inşaat alanı, vinçler sahaya gönderilene dek gelişmemiş, epeyce تنها bir bölgeymiş. Bu yeni yönetim ve finans başkenti Mısır'daki büyük ölçekli planlamaların şahikası sayılabılır. Pek de hayret uyandırmayacak biçimde, otoriteryan neoliberalizmin kent mekanında cisimleşmiş hallerini darbe hükümetince yönetilen Mısır'da da görmek mümkün. Abdülfettah el Sisi, bu yeni başkenti 2015 yılında,³ bugün nüfusu 20 milyonu aşan ve çeşitli kentsel problemlerle boğuşan başkent Kahire'ye alternatif olarak tasarlatı. Adı Wedian (vadiler) olması planlanan kentin inşası sürüyor. Projenin 2019'da tamamlanması düşünülüyordu ancak bazı yatırımcıların projeden çekilmesi bütçe sıkıntılarına yol açınca işler uzamış.⁴ Bu yeni başkent yeni başkanlık sarayına, 34 bakanlığa, New York'un Central Park'ından daha geniş olacağı iddia edilen yeşil alana, 6,5 milyon kişiye barınma sağlayacak konutlara, bir mega AVM'ye, gökdelenlere, yapay göllere, Disneyland'in dört katı büyüklü-

2 <https://www.nbcnews.com/news/world/egypt-builds-new-capital-city-replace-cairo-n893606>

3 <https://egyptianstreets.com/2015/03/13/first-glimpse-at-egypts-new-capital-city/>

4 <https://www.reuters.com/article/us-egypt-new-capital/egypts-new-desert-capital-faces-delays-as-it-battles-for-funds-idUSKCN1SJ10I>

Diğer taraftan kent mekanının dönüşümü için geliştirilen projelerin büyük ölçekli oluşu toplumsal muhalefetin önünü kesmek için de yararlı bir enstrüman.

ğünde bir tema parkına, yeni bir uluslararası havalimanına, merkezinde Eyfel Kulesi ya da Washington anıtına benzer bir anıta, mega cami El-Fettah El-Alem'e ev sahipliği yapacak.

Bu liste eksik kalmış olabilir. Ama projenin lansmanında kullanılan dil, rekabetçi neoliberal devletin dili. Bu kesin. Sisi'nin ekibinin yeni kentin inşası konusunda yaptıkları açıklamalarda sıklıkla “en büyük, en yüksek, en geniş” nitelemelerini kullanmış olmaları tesadüf değil. Şüphesiz, kentsel dönüşüm projelerini bu türden büyüklük nitelemeleriyle paketlemeleri, iktidarların milli duygu ve hassasiyetlere hitap ederek toplumsal rızayı üretmelerinde ve yeniden üretmelerinde işe yarıyor. Diğer taraftan kent mekanının dönüşümü için geliştirilen projelerin büyük ölçekli oluşu toplumsal muhalefetin önünü kesmek için de yararlı bir enstrüman.

Swyngedouw, Moulaert ve Rodriguez,⁵ 2000'ler öncesinde AB üyesi on iki ülkede gerçekleştirilmiş on üç “büyük ölçekli kentsel dönüşüm” projesini inceleyerek Avrupa'daki neoliberal kent politikalarının büyük ölçekli projeler ile şekillenmiş olduğunu ileri sürer. Bu tür projeler birinci olarak, kural dışı/istisnai tedbirlerin alınmasında, ikincisi kent mekanının kâr odaklı dönüşümü için merkezi hükümetlerin yerel aktörleri

5 Swyngedouw, E., Moulaert, F. & Rodriguez, A. (2002) “Neoliberal Urbanization in Europe: Large – Scale Urban Development Projects and the New Urban Policy”. *Antipode*, 34(3), 542-577. <https://doi.org/10.1111/1467-8330.00254>

TOKİ konutlarından, AVM'lere, şehir hastanelerinden, otoyollara ve köprülere bu büyük şantiyenin içinde bir yerlerde, bu mekanizmanın doğrudan (örn. mortgage) ya da dolaylı (örn. vergiler yoluyla) ve fakat kaçınılmaz olarak muhatabıyız. Evet, hepimiz aynı şantiyedeyiz.

oyun dışı bırakmasında araçsaldır. Avrupa kentleri üzerine yapılan çalışmanın sonuçlarından bazıları bunlar. Özetle elit çıkarlarını gözetken, demokratik süreçleri zayıflatan bir durum söz konusu. Neoliberal kentleşmenin diğer unsurlarının yanında, kentsel projelerin “büyük ölçekli” oluşu ayırt edici bir unsur olarak pek çok ülkede gözlemleniyor. Avrupa'da 2000 öncesinde büyük ölçekli mekansal dönüşüm 2000 sonrasında bir dalga halinde geç kapitalistleşen ülkelere mal olmuş durumda.

Bizim de çoktan ezberimize aldığımız bir mesele bu. Özellikle son üç AKP hükümeti döneminde çokça konuşulduğu gibi büyük şehirler başta olmak üzere Türkiye neredeyse bir bütün olarak şantiyeye dönüştürüldü. Türkiye'de inşaat sektörünün rantı dağıtmanın kallavi bir mekanizması olduğu artık herkesin malumu. TOKİ konutlarından, AVM'lere, şehir hastanelerinden, otoyollara ve köprülere bu büyük şantiyenin içinde bir yerlerde, bu mekanizmanın doğrudan (örn. mortgage) ya da dolaylı (örn. vergiler yoluyla) ve fakat kaçınılmaz olarak muhatabıyız. Evet, hepimiz aynı şantiyedeyiz.

Kamuyla paylaşıldığı tarih sırasıyla 2010'da Kuzey Marmara Otoyolu, Yeni İstanbul Havalimanı, 2011'de Kanal İstanbul Projesi ve 2012'de Yeni İstanbul Projesi olmak üzere büyük ölçekli projeler⁶ gündemimize seri biçimde sokuldu. İstanbul'un son on yılda geçirdiği dönüşüm sürecinde Swyngedouw'un (ve diğer pek çok bilim insanının) neolibe-

6 <https://megaprojeleristanbul.com/>

Kanal İstanbul projesi şimdiden muhtelif kural dışılıkların, mülksüzleştirmenin, yerinden etmenin ve doğa talanının habercisi. .

ral kentleşmenin temel niteliklerinden biri olarak ele aldığı büyük ölçekli kentsel dönüşümün muhtelif kuralsızlıklarına tanıklık ettik. Hatırlayacaksınız, Yeni İstanbul Havalimanı için 3 Mayıs 2013'te ihaleye çıkıldığında plana itiraz için kanunla belirlenmiş sürenin bitmesine henüz üç gün vardı. Şahit olduğumuz muhtelif kural dışılıkların yanında bunu devede kulak sayıyoruz. Sonrasında gelen çevre kırımını cabası. Yalnız dört-beş ay önce İstanbulluların gündemini yeniden yoğun biçimde işgal eden Kanal İstanbul projesinde ÇED süreci tamamlanmadan 1/1000 plan değişikliğinin def'aten İstanbul Çevre Düzeni Planı'na işlenmesi, itirazların değerlendirilmemesi, itiraz süresi bitmeden planın askıya çıkması da

zihinlerimizde taze. İş nasıl başlarsa öyle gidermiş...Kanal İstanbul projesi şimdiden muhtelif kural dışılıkların, mülksüzleştirmenin, yerinden etmenin ve doğa talanının habercisi. Yaratacağı kapsamlı kentsel altüst oluşun rakamsal bir karşılığı kentliler için yok. Diğer taraftan, bakalım ekonominin parametreleri projenin tamamlanmasına izin verecek mi? Nitekim projenin öne sürülen bütçesini katbekat aşacağı bilim insanları tarafından dile getiriliyor.

Demokratik hükümetlerden, otoriter rejimlere ya da darbe hükümetlerine, büyük ölçekli projeler iktidarlar için muhtelif faydaları beraberinde getiriyor. Avrupa'nın büyük kentlerinde görece erken bir dönemde gözlemlenen kentsel süreçler, kentteki ekonomik, toplumsal, siyasal iktidar ilişkilerini yeniden şekillendiregeldi. Benzer kentsel süreçler son on yıldır geç kapitalistleşen ülkelerde mevcut. Şu açık ki ulusal başarı olarak kamuoyuna pazarlanan inşaat projelerinin ölçeği, aslında kural dışılıkların ve kentli yaşamına saldırının ölçeğidir. Bunun da ötesinde, farklı örneklerde görüldüğü gibi, büyük ölçekli kentsel projeler devletin sermaye lehine "atı alanın Üsküdar'ı geçtiği" koşulları ivedilikle yaratmasını sağlayan kullanışlı bir araçtır.

Dışi sizi, içi beni yakar: Bir Beyoğlu serencamı

Beyoğlu'na kültürel anlamda esnekliğini veren iki Şeyden biri ticaretse, diğeri de birbirleriyle ticaret yapan pek çok farklı arka plandan insan grubuna ev sahipliği yapması. Kapalıçarşı esnafı arasında pek fazla bulunmayan gayrimüslim nüfus, Beyoğlu'nun direği. Devrim sonrasında kaçıp gelen Beyaz Ruslardan, Engizisyon sürgünü Seferad Yahudisi ailelere her dönem her coğrafyadan göç almış.

YİĞİT O. ÖZDEMİR

Bizim bugün İstiklal Caddesi diye bildiğimiz yerin asıl adı Grande Rue de Pera, planlaması Yahudi (büyük ihtimalle Mason) şehir plancısı Aron Angel tarafından yapılmış.

Sevgili dostum, eski editörüm gazeteci Adnan Ağabey (Genç) kendi deneyimleri çerçevesinde bir Fatih portresine soyunmuş, tarihi yarımada'daki bir yandan bugünkü entelektüel-okur-yazar kesimin el ayak çektiği, İstanbul'un geçtiğimiz yıllarda Fatih'e bağlanmış Eminönü-Sultanahmet bölgesindeki zanaatkâr kesiminin de bulunduğu coğrafyanın tarihçesini kısa kısa anlatmaya koyulmuş. Ortaya enfes anılar çıkmış. En son sosyal medyada yazdığım bir mesajdan sonra bana da benzer bir tarihçe girişiminde bulunmamı önerdi ki, öncelikle gülümsemekle birlikte, geçen iki günün ardından neden olmasın deyiverdim.

Ben tabii, 1960'ların Beyazıt'ında öğrencilik deneyimi olan, Fatih'te büyümüş biri olmadığım için, tarihi yarımada'yı anlatsam anlatsam, babamın okuldan çıkıp dedemin Mahmutpaşa'daki dükkânına gittiği, amcamın çıraklık ettiği günlerin anılarından hareketle anlatabilirim. Bunlar da epey bolca ve lezzetlidir, anıları balık gibi düşünürsek, tadından yenmez. Lakin ben yine de, İstanbul havalisiyle "ilk" tanışmam olan yerden, bugünlerde sıra dışı bir şekilde gözden düşmüş Beyoğlu semtinden meseleyi anlatmaya başlayacağım.

Bizim bugün İstiklal Caddesi diye bildiğimiz yerin asıl adı Grande Rue de Pera, planlaması Yahudi (büyük ihtimalle Mason) şehir plancısı Aron Angel tarafından yapılmış. Üzerinde İtalyan, Rum, Ermeni, Levanten pek çok yapının bulunduğu cadde. Bağlı olduğu semtin adı Beyoğlu ve esasen

Kimi planlamacıların (misal bir dönem Beyoğlu Belediyesi'ne başkan adayı olan mimar Korhan GümüŖ'e göre) İstanbul'da olmamasından yakındığı Kartezyen kent planlaması, bu bölgede ve Osmanbey'den ŖiŖli'ye uzanan aksta bir dönem hayata geçirilmiŖ.

batıda Okmeydanı'ndan Sötlöce sınırına (Dolapdere-KasımpaŖa) kadar geniŖ bir bölgeyi, güney ve doğusunda ise belki gereğinden fazla sükse yaptığı için tadı kaçmıŖ Cihangir mahallesini, Tophane mahallini, Tünel'i, ŖiŖhane'yi kapsıyor. Adnan Ağabey'in yaptığı gibi önüme bir belediye haritası koyup meseleyi anlatmaya başlamamın sebebi Ŗu: Beyoğlu'nun siyasi haritasıyla kültürel coğrafyasının sınırları arasındaki örtüşmezliğı, tam da bu aralığa yerleŖen yönetim aklını, biraz da çeŖitliliğı, hatta uyumsuzlukları ortaya koymak.

Aslına bakarsanız bölgenin tarihsel anlamda bence hâlâ en ilgi çekici kısmı, çok dinli, çok mezhepli, çok milletli olması. Bu kozmopolit ve kentli yapı adaya esas kimliğini veren Ŗey. Kimi planlamacıların (misal bir dönem Beyoğlu Belediyesi'ne başkan adayı olan mimar Korhan GümüŖ'e göre) İstanbul'da olmamasından yakındığı Kartezyen kent planlaması, bu bölgede ve Osmanbey'den ŖiŖli'ye uzanan aksta bir dönem hayata geçirilmiŖ.

Beyoğlu'na kültürel anlamda esnekliğini veren iki Ŗeyden biri ticaretse, diğeri de birbirleriyle ticaret yapan pek çok farklı arka plandan insan grubuna ev sahipliğı yapması. KapalıçarŖı esnafı arasında pek fazla bulunmayan gayrimüslim nüfus, Beyoğlu'nun direğı. Devrim sonrasında kaçıp gelen Beyaz Ruslardan, Engizisyon sürgünü Seferad Yahudisi ailelere her

Beyoğlu'nun tüketici profilinin asıl belirleyeni konumunda olmuş olanlar, mülk sahipleri ve tüccarlar, kısmen mukimler ve biraz da bölgeye civardan ve içeriden gelen, bugünlerde genelde Beşiktaş ve Kadıköy gibi meskenlerin yolunu tutan öğrenci kabileleri.

dönem her coğrafyadan göç almış. Film festivalleri, bir ara pavyondan bara dönüşmüş onlarca mekân, kısmen pub kültürünü yaşatan mekanlar, Nevizade-Asmalımescit dolayında şimdilerde masaları taciz edilen içkili lokantalar işin birazcık süsü gibi görünebilir ama, bu çeşitliliğin sofraya yansımaları olan yeme-içme kültürünü yaşatmak açısından elzem. Beyoğlu'nun tüketici profilinin asıl belirleyeni konumunda olmuş olanlar, mülk sahipleri ve tüccarlar, kısmen mukimler ve biraz da bölgeye civardan ve içeriden gelen, bugünlerde genelde Beşiktaş ve Kadıköy gibi meskenlerin yolunu tutan öğrenci kabileleri. Gerçi şu an Beyoğlu'nun bir kültür politikası, işi şakaya vurmuyacaksa pek yok.

Bir semte karakterini verenler, üretenler olduğu kadar tüketim kipini taşıyanlardır da. Bu açıdan bakıldığında Yüksek Kaldırım'da eğlenmeye gelen işçi kabilelerinden, Beyoğlu'na alışverişe inen Adalılara herkes bu görüntünün ama az ama çok bir parçası. Mevcut tatlıcı ve kuyumcu enflasyonunun ise yerel halk ve İstanbullu ziyaretçiler açısından bir karşılığı pek yok.

Pera nasıl Türkleşti, ardından Araplaştı mı oturup bunu 10 paragrafta tartışmaya açacak değilim, o yüzden tatlı tatlı anekdotlar, kimi tarihsel bilgiler verip, mevcut durum üzerine bir nebze düşündürmeye çalışacağım.

Bölgeye ait ticarethanelerin önemli bir kısmı vakıf malı. Mehmetçik Vakfı'ndan tutun Ermeni ve Yahudi cemaatlerinin

Misal uzunca bir süredir tartışılan bir konu, Sıraselviler Caddesi'nin başına sıra sıra açılan büfeler esasen arazi gaspıyla ayakta; bölgenin Türkleşmesi diyebileceğimiz süreçte hemen arkadaki Ermeni Ortodoks Kilisesi'nin arazisinden gasp ediliyorlar.

vakıflarına kadar pek çok grubun dahili var. Karaköy'deki Getronagan Lisesi'nden merkezdeki anadolu lisesine ve Fransız liseslerine her kültürden ve katmandan ilişkilenebilir, cemaatlenmeye açık. Safiye Ayla'nın Sıraselviler'de Mehmetçik Vakfı'na bağışladığı apartmanlardaki işyerlerinden bugün hâlâ alışveriş yapabilirsiniz. Kirası cüzi olsa da sözleşmelidir. Bu malların bir kısmı 6-7 Eylül'de el değiştirmiş, bir kısmı pogromlar sebebiyle çabucak vakıf korumasına alınmış, kovulanların da Atina yolunu tutmak için üç paraya elden çıkarttığı özel mülkler. Aralarında tapusuyla "imtiyaz sahibi" farklı olan mülkler, daireler, evler, apartmanlar da hâlâ var. Son 30 yılda Tarlabası'nda konuşlanan Çingeneleri saymazsak, pek çok açıdan bölgenin değişmeden kalmış yegâne karakteristiği, belki cadde boyunca serpilmiş konsolosluklar.

Misal uzunca bir süredir tartışılan bir konu, Sıraselviler Caddesi'nin başına sıra sıra açılan büfeler esasen arazi gaspıyla ayakta; bölgenin Türkleşmesi diyebileceğimiz süreçte hemen arkadaki Ermeni Ortodoks Kilisesi'nin arazisinden gasp ediliyorlar. O sıra üzerinde 1980'lerde ilk açılan hamburgerci bildiğim kadarıyla Kristal Büfe adında ufakça bir büfe. Aslında 2000'lere kadar, fast-food zincirleri yaygınlaşmazdan önce İstanbul'da büfe kültürü çok yaygındı. Ardından önce hijyenik olmadığı algısı oluşturuldu, sonrasında da ufak ufak kapandılar, kalanlar da ufak bir zincirleşme yaşadılar.

**Gittim,
gördüm, Frankfurt
örneğini vermek
istiyorum, kentin
siyasal merkezi
diyebileceğiniz bir
yer söyleyemem.**

Bu anlamda, Pera esasen kentsel talanın nasıl, ne araçlarla yürütüleceğine dair kararların alındığı yer. Rıza ve direnç mekanizmaları burada şekilleniyor, kent mücadelesinin örnekleri, taktikleri, zafer ve yenilgileri burada “meydana geliyor”. Önce Bab-ı Ali baskınında vekilleri kurşunlanan, Milli Mücadele’nin ardından Cumhuriyetin ilanı arifesinde Ankara’ya taşınan Meclis’in milli mutabakatının, kozmopolitlikten hazzetmeyen 90 senelik çarpı izi hâlâ semtin yasalarına hâkim.

Taksim adasının adı suyun taksiminden gelir, İstanbul’un bu bölgeye yakın çevre illerine su akışı Osmanlı zamanında buradan sağlanırmış. Bugün esasen İtalyan bir heykeltıraşa (Pietro Canonica) ait Zafer Anıtı’nın olduğu yerden. Zafer Anıtı, Kurtuluş Savaşı anısına, Rus-Türk kuvvetlerinin dostluğunu alana mihlamak için konduruluyor. Gezi Parkı olarak bildiğimiz eski Ermeni Mezarlığı ise, İnönü’nün planı dâhilinde 1945’te ziyaretçilere açılıyor.

Bir gün Viyanalı iki sanatçıyla dolaşırken bu merkez-meydan mizacının epeyce sosyalist ülkelere özgü olduğundan, neo-liberal Avrupa kentlerinde bu tarz, hadi diyelim ki agresif merkezlerin kalmadığından bahsetmişti. Gittim, gördüm, Frankfurt örneğini vermek istiyorum, kentin siyasal merkezi diyebileceğiniz bir yer söyleyemem. Merkez-taksim ilişkisinden çok sirkülasyon

2010 senesine kadar, şehir Avrupa'dakinin aksine bir müdahale alanıydı. Aslında bir dönemin neo-liberal kentleşme politikalarının olumlu neticelerinin en sade şekilde görülebildiği yer de Beyoğlu'ydu.

önem kazanmış. Tarihi merkez diyebileceğiniz yerde kartpostal “tazeliği” özenle korunan turistik ve ticarileşmiş işletmeler var. Sıkı denetim altındalar, çünkü kültürel varlık muamelesi görüyorlar.

Türkiye’de şöyle, burada tarihimize sahip çıkamıyoruz mevzuuna gelmeden önce, şunu söylemek istiyorum. Avrupa’nın bu steril merkezlerinden kaçan bir sürü insanın ilk durağının 1960’lardan beri İstanbul’un eğlence mekanları ve gece hayatı olmasının bir sebebi vardı. 2010 senesine kadar, şehir Avrupa’dakinin aksine bir müdahale alanıydı. Aslında bir dönemin neo-liberal kentleşme politikalarının olumlu neticelerinin en sade şekilde görülebildiği yer de Beyoğlu’ydu. Metro önce bu bölgeye geldi, ardından şehrin kalanına dağıtıldı. LGBTİ+ bedenlerin (ya da bölgeye özgü jargonla lubunyelerin) kendisini en rahat ifade ettiği yerlerden biri de 1990’lardan beri bu bölge olmuştu. Lakin Sıraselviler’de yıllarca otelcilik yapmış olan bir tanıdığımın söylediği gibi, Siyasal ve ılımlı-ılımsız İslam kültürel kodları gereği Beyoğlu semtiyle hep bir itiş kakış içerisindeydi.

Kişisel olarak birkaç dönüm noktası sayılabilir, terör saldırıları neticesinde önce çöp kutuları, ardından ağaçlandırmalar kaldırıldı. Milenyumda bölge hâlâ oldukça politizeydi, 2000 yılının yılbaşı kutlamalarında The Marmara’nın 100 kişilik bir grup tarafından meydandan taşlandığını hatırlıyorum. Ardından küçük iş-

Emek Sineması mücadelesi üzerinde çok durulur, çünkü Beyoğlu'nun bir dönemi o mücadelenin ardından kapandı. Ama aslında Beyoğlu'nun sinematek kültürü zaten uzun bir süredir Fitaş'ın ana-akım Hollywood sinemasına endekslenmesiyle beraber ölmüştü.

letmeler (ki Avrupa şehirlerinde şu an tek tük örnekleri var, en iyi ihtimalle şehre özgü ya da pan-Avrupa zincirler bulursunuz) zincirler tarafından, kısmen de ekonomik cebir yoluyla alındı.

Emek Sineması mücadelesi üzerinde çok durulur, çünkü Beyoğlu'nun bir dönemi o mücadelenin ardından kapandı. Ama aslında Beyoğlu'nun sinematek kültürü zaten uzun bir süredir Fitaş'ın ana-akım Hollywood sinemasına endekslenmesiyle beraber ölmüştü. Festival kültürü canlıydı ama hedef odaklıydı, kitle sanatı olarak sinemanın tükendiği, VHS ve ardından gelen VCD'nin yükseldiği aralıkta serpildi. Web kültürünün yaygınlaşmasıyla herkes çoktan internet üzerinden müzik ve sinema ilişkilerine yüklenmişti. Bu anlamda ilk online sinema ve müzik 'hub'larının, Sabancı Üniversitesi'nin öğrenci gruplarında arşivlerini DC Hub aracılığıyla çevrimiçi paylaşanlar tarafından oluşturulduğunu ifade etmekte fayda var.

Müzik dedik, elbette duvarın yıkılmasından sonra Doğu Bloku ülkelerindeki alt-kültürlere ait müziklere, progresif müzisyenlere İstanbul kucak açtı. Moğollar'ın şimdi müteveffa davulcusu Engin Yörükoğlu tarafından işletilen Jazz Stop'ta Yugoslavya'dan gelen küçük gruplar çalardı. Pek çok müzisyen dönemin caz 'sound'unu bu gitaristlerden kaptı. Daha sonra Küçük Beyoğlu denilen bölgeye bir dönemin MOJO-Kemancı-Hayal Kahvesi kültürü sıkıştırılmaya, kompakt bir tüketim alanı

Aslında Pera kültürü uzun bir süredir, en azından globalleşmeyle beraber lokal bir düzeye itildi. Bu aslında Pera'nın enternasyonal ve Avrupai yapısına ters.

haline getirmeye çalışılsa da genç kuşak (90's) dışında pek alıcısı olmadı. En son baktığımda yeni içki ruhsatları durmuş, eski ruhsatlar da uçuk vergilere tabi idi.

Aslında Pera kültürü uzun bir süredir, en azından globalleşmeyle beraber lokal bir düzeye itildi. Bu aslında Pera'nın enternasyonal ve Avrupai yapısına ters. Bugün o günlerden, yerinden edilmiş İnci Pastanesi'nden başka birkaç dükkân daha var, başkası da yok. Eskiden, kaymağını aldığı Frankofon kültürün altında yatan Kıta Avrupası'yla kurduğu organik, ticari, biraz da seçkinci bağlar oldukça somut düzeydeydi. Zamanın İspanya sefiri, İspanyol kralına kumarda kaybettiği parayı bakanlığa fatura eden Yahya Kemal, o zamanki Park Hotel'de 20 sene beş kuruş ödemedен kalmış. Bir yandan da gazetelere Nişantaşı'ndaki bebelerin kulaklarına semtte cami olmadığından ezan sesi gitmediği için ne kadar hayıflandığını ifade eden arzuhaller döşenirmiş.

Aslında Galata Mevlevihanelerinin 20'nci yüzyılın başında önce kapatılması, ardından bölgenin müzik kültürünün yavaşça sekülerleşmesi, Cumhuriyet'in de bitmeyen kavgası olmuş. Batı müziği mi, Türk müziği mi (ya da dönemin jargonuyla alafranga müzik mi, alaturka müzik mi) tartışmasını ateşlese de, bugün Tünel yokuşu hâlâ canlı bir müzik kültürüne sahip. Pek çok enstrüman yapımcısının (luthier) da bulunduğu bu caddeden aşağı inerken sağdaki sokaklardan birinde bulunan Alman Lisesi'nin yerinde, benim de okuduğum, 1933'te kız lisesi olarak kurulan (Beşiktaş) Atatürk Anadolu Lisesi bulunurmuş.

Belki bu koronanın getireceği yavaşlama başka bir kültürel zeminin inşasına vesile olur diye umutlananlar da var. Bir Barselona havası esse Karaköy'den Tünel'e, hiç fena olmaz.

Bugün ise global bir doku hâkim Beyoğlu'nda. Ne eski aristokratik, çok merkezli kültürün baskın olduğunu söyleyebiliriz -ki her telden onca ressamı, sinemacıyı, şairi ve sanatçıyı Türk sanatına armağan eden de biraz o atmosfer idi, ne de tam anlamıyla Avrupa'dakine benzer, nice badireler atlatmış bir kentsoylu kültürün, hâkim, sivil bir kültürün yaşadığını. 1990'lardan 2010'a kadar, Babylon (pozitif) önderliğinde küyerel diyebileceğim önemli bir kültürel zemin inşa edilmişti ancak birçok sebepten kalıcı olamadı. O günlere ait çalışmaların elimize ulaşmasını sağlayan, çalışmalarını yapıcı bir şekilde sürdürmeye devam eden benim bildiğim, Lale Plak'ın da kapanmasının ardından, bir Kalan Müzik'i sayabiliriz.

Belki bu koronanın getireceği yavaşlama başka bir kültürel zeminin inşasına vesile olur diye umutlananlar da var. Bir Barselona havası esse Karaköy'den Tünel'e, hiç fena olmaz.

Kendi haline bırakılsa bir kuşakta üzerine oturmayan cübbeleri sırtından atacağına şüphem olmamakla birlikte, iki önemli kıtanın kesişiminde olması hasebiyle yaşadığı olumlu-olumsuz etkilere rağmen, nice cevherin gelecekte de hiç fark ettirmeden süzüleceğine şüphem yok.

Bu kısa ve naçiz yazıda anlatılamayacak kadar uzun boylu bir konuyu bin 600 kelimeye sıkıştırmaya çalıştığım için beni affediniz. Amma ve lakin Ahmet Rasim'in Tophane eğlenceleri bugün yoksa, cazbantların sesi duyulmuyorsa, bunda en büyük zayıyat dışarıdan değil, "içimizden", sahipsizlikten.

Bir evsizlik hikayesi: Suriçi, Diyarbakır

Bereket kadar çok kullanılan başka bir kelime de düzendir. "İnsan istiyor bir düzeni olsun, bir düzen kuramıyorum. İnsan eşya alıp evine atmak ister, bir elbise dolabı bile yok elbiselerimizi koyalım, valizlerde çuvallarda o şekilde..." Bu cümleler 2020 yılında sarf edildi, evlerini kaybettikten hemen sonra değil, 4 yıl sonra... Genelde hiç düzeni yıkılmayanların dudak büktüğü bir şeydir düzen.

İCLAL AYŞE KÜÇÜKKIRCA

60 senedir yaşadığınız mahallede çatışmalar çıkıyor. Evinize kapanıyorsunuz, çoluğunuza çocuğunuza bir şey değmesin diye aylarca evinizden çıkmıyorsunuz. Bu süre içinde sanıyorsunuz ki / umuyorsunuz ki kentin kalanı Surlara dayanmış çatışmaları durdurmak için uğraşiyor...

Dün bir dostumdan telefon geldi, bir hikayenin son kısmını anlattı bana, bir evsizlik hikayesi koydum adını şimdi-lik...

60 senedir yaşadığınız mahallede çatışmalar çıkıyor. Evinize kapanıyorsunuz, çoluğunuza çocuğunuza bir şey değmesin diye aylarca evinizden çıkmıyorsunuz. Bu süre içinde sanıyorsunuz ki / umuyorsunuz ki kentin kalanı Surlara dayanmış çatışmaları durdurmak için uğraşiyor... Evet Diyarbakır Sur'dan söz ediyorum. Meğer pek bir şey olmuyormuş, birkaç kısık sestem başka bir ses çıkmıyormuş, "Sur'un dışı yurt dışıymış"... Ta ki o an geliyor çatıyor, insan hakları savunucusu, avukat Tahir Elçi Dört Ayaklı Minare'nin yanı başında barışın, tarihin, kültürün değerinden söz ederken kalleşçe vuruluyor. O gün Diyarbakırlıların deyişiyle "canınıza ayıkıyorsunuz" ve evinizi terk ediyorsunuz. 2016-2020 yılları arasında en az ama en az üç dört ev değiştiriyorsunuz, sonunda çevre semtlerden birine; Huzurevleri olabilir, Şehitlik olabilir, Benûsen olabilir, yerleşiyorsunuz. Gel zaman çatışmalar bitiyor, siz evinize giremiyorsunuz. Zaten eviniz yıkılmış ya da harap edilmiş, "sanırsın evlerle savaşmışlar"... Mahalleye giriş yasağı konuyor. Yetkili mercîler evinizin karşılığında belirlediği bedeli size veriyor ve evinizi satın almış oluyor.

İmzalayan küçük bir kesim ise nasıl ödeyeceklerinden emin değillerdi ama Sur'a geri dönebilmek için imzaladılar, neden dönmek istediler? Çok neden var, sadece üçünü yazacağım: Sur bereketti, Sur düzendi, Sur evdi.

Hikaye bitti mi, bitmez, bu hikaye hep yeniden başlıyor... Evlerinin karşılığında belli bir meblağ alan Surlulara iki olasılık sunuluyor (du dün aldığım mesaja kadar). Dünden itibaren olanları yazının sonunda yazacağım. Birinci olasılık: Şehrin (yani Surların, Sur demek kent demek, kentin atan kalbi demek) 30 kilometre ötesinde Toki konutları yapılmış, semtlere ise Çöl Güzeli ve Afet Evleri adı verilmiş, adları Dubai, mermer, varak, palmiye kokan semtler bunlar. O semtlerde ev almak için teşvik ediliyorsunuz. İkinci olasılık: Sur'da evinizi kaybettiğiniz yerden ev alabilirsiniz ama eski evinizden farklı büyüklükte bir ev çünkü yeni evlerin parselleri değişti ve de yeni evinizi devletin sizden aldığı birim fiyatın 8 katı pahalıya alacaksınız, olur mu? Şanslıysanız, çünkü evinizin eskiden olduğu parsel, park, bahçe ya da güvenlik noktasına dönüştürülmüş olabilir. O zaman evinizi sonsuza kadar kaybettiniz. Sur'da yaşayanların çok azı (elimizde sayı yok maalesef) sözleşmelerini Kasım/Aralık 2019'da bu koşullarda imzaladılar. Çoğu imzalamadı ve Sur'da yaşama şansını ebediyen terk etti. Neden? Kendilerine dayatılan meblağları ödeyecek paraları yoktu. İmzalayan küçük bir kesim ise nasıl ödeyeceklerinden emin değillerdi ama Sur'a geri dönebilmek için imzaladılar, neden dönmek istediler? Çok neden var, sadece üçünü yazacağım: Sur bereketti, Sur düzendi, Sur evdi.

**Sur Peynirciler
Çarşısı'nın,
Çarşıya Şewitî'nin
yanında yaşamaktı.
Doğuma giderken
hastaneden önce
esnafa uğrayıp
gerekirse bedavaya
bebek eşyası
alabilmektı.**

Sur bereketti çünkü Hevsel bahçelerinin kenarındaydı, uygun fiyata sebze/meyve alabilmektı, Hevsel bahçelerinde ırgat olabilmektı, kendi sebzeni ekebilmek, ektiğın sebzenin bir bölümünü satabilmektı. Sur Peynirciler Çarşısı'nın, Çarşıya Şewitî'nin yanında yaşamaktı. Doğuma giderken hastaneden önce esnafa uğrayıp gerekirse bedavaya bebek eşyası alabilmektı. Çocukların bakkaldan istediğini alabilmesiydi. Esnafın kapıya dayanmamasıydı. Devlet hastanesine yürüyerek gidebilmektı. Çocukların okula yürüyerek gidebilmesiydi. Eski Hal'den sebzeni alabilmektı. Tütününü satabilmektı. O nedenle Sur'da konuştuğunuz herkes istisnasız Suriçi'nin bereketinden söz eder. Başka semtlerde yaşarken 4 ayda harcadıkları parayla Sur'da bir yıl geçinebildiklerinden söz ederler.

Bereket kadar çok kullanılan başka bir kelime de düzendir. “İnsan istiyor bir düzeni olsun, bir düzen kuramıyorum. İnsan eşya alıp evine atmak ister, bir elbise dolabı bile yok elbiselerimizi koyalım, valizlerde çuvallarda o şekilde...” Bu cümleler 2020 yılında sarf edildi, evlerini kaybettikten hemen sonra değil, 4 yıl sonra... Genelde hiç düzeni yıkılmayanların dudak büktüğü bir şeydir düzen. Düzen değil kaostur gereken, çünkü düzen hep “erk”in düzeni olarak düşünülür. Özgürlükçü, “sol” yazın içinde de yıkmak, değiştirmek üzerine çok kalem oynatılmıştır da, düzen üzerine metin bulmak zordur. Hume gibi alışkanlıkların, Arendt gibi hakların önemine değinen birkaç tekil örneğın dışında, Sur'da

Eğer ki insanlar bir yerde köklenirlerse, orada güvende ve o yere ait hissederlerse, o mekanda kültür ve alışkanlıklar geliştirirlerse, oraya ev denir.

kaybedilen düzene dair söylenenler bana Simone Weil'in Need for Roots (Köklerle İhtiyaç) kitabını hatırlattı. Weil kitapta köklenme fikrine uzun bir bölüm ayırır. Ona göre "Köklenme insan ruhunun belki de en önemli ve en az takdir edilmiş ihtiyaçlarından biridir. Tanımlanması en zor olanlardan. Bir insan bir gruba gerçek, aktif ve doğal katılımı aracılığıyla köklenir" der, hemen ardından da bu köklenme ilişkisi ve ihtiyacının mekanla ilişkisinden söz eder. Surlular evlerinden kopartılarak köklerinden koparıldılar, bu nedenle de yeni mahallelerinde güvensiz hissedyolar, köksüz, yersiz...

Eğer ki insanlar bir yerde köklenirlerse, orada güvende ve o yere ait hissederlerse, o mekanda kültür ve alışkanlıklar geliştirirlerse, oraya ev denir (başka birçok tanımlamanın yanında). Evet, insan her zaman evde yaşamak istemez, insan bazen evi terk eder ve geri gelmez, bazen gider sonra döner ve evden bir daha çıkmaz. Bazen gider, geri döner sonra bir hışımla yeniden kaçır, kim bilir belki geri gelir belki gelmez... Bu arada bazen yeni evler yapar. Evin kapılarını değiştirir. Bir yapar bir yıkar... Küçük bir grup cesur insansa evsiz yaşamayı seçer. Surlular bağlamında ise, Aralık 2019'da taahhütlerinin altından

kalkıp kalkamayacaklarını bilmedikleri ağır koşullu sözleşmeye attıkları imzanın nedeni ev'e geri dönme istekleriydi. "Bazen rüya görüyorum hani evimdeyim. En çok da evimi özlüyorum. Oradaki yaşamımı özlüyorum. Hiçbir şey de çıkaramadık hatıra olarak da, hepsi gitti yerle bir oldu. Biz çektik başkası çekmesin, çok zor".

Evin parasını nasıl ödeyeceklerinden emin olmadığını ama bunun onur meselesine döndüğünü, göz göre göre evini bırakmak istemediğini anlatmıştı.

Buraya kadarki hikayeyi biraz sonra anlatacağım telefon görüşmesini anlatmak için yazdım. Dün evine, düzenine, bereketine kavuşmak için o ağır koşullu sözleşmeyi imzalayanlardan biri olan bir dostum beni aradı. Sözleşmeyi imzaladığı günü çok iyi hatırlıyorum, 3 Aralık 2019. Kütüphaneydim, meşhur İsam'da, bu salgından sonra bir daha gitmek istiyor muyum bilmediğim İsam. Telefonla konuşmak için dışarı çıkmıştım, hava soğuktu, uzun uzun telefonda konuşmuştuk. Evin parasını nasıl ödeyeceklerinden emin olmadığını ama bunun onur meselesine döndüğünü, göz göre göre evini bırakmak istemediğini anlatmıştı. Bir yol bulunur demiştik, hatta bazı fikirler düşünmüştük, kampanya başlatabilirdik, kardeş aile ağı kurabilirdik, Diyarbakır'daki sivil toplumla iletişime geçebilirdik, hele de belediyeler o zamana kadar daha düzgün çalışmaya başlardı nasıl olsa, beraber bir şeyler yapmaya çalışırdık. Böyle düşündük, gönlümüzü, asıl onun gönlünü ferahlatmaya çalıştık. Dün bir mesaj attı: "Slav Ayşe evlerimizin sözleşmesini iptal ettiler yine, yani Sur'da kimseye ev vermiyorlar, bugün Şehircilik Bakanlığından beni aradılar... İsterseniz Ali Paşada ister Toki'de kuraya girin dediler. Hiçbirini kabul etmedim bilmiyorum artık ne olacaksa..." Bu hikayenin adı ne olsun? Türkiye'nin hikayesi midir bu, Kürt'ün hikayesi midir?

Savaşa mekansal mesafe barışın koşullarını belirler

Türkiye'de savaşı sürdürmenin olumsuzluğunu elbette ülkenin tamamı sırtlamak zorunda kalmaktadır ancak son yıllarda Kürt şehirlerinde yürütölen savaş, mekansal mesafeyi tamamen kapatmış, sevdiklerinin bedeninin yitimini mekansal bir şahitlikle ortaya koymuştur. Savaş, artık kendi taşralarında sevdiklerinin cansız bedeni teslim edildiğinde ölü bir bedenle karşılaşma seremonisi ile tanışılan zihinsel bir tasavvur değil, kendi kentlerinde ölümlün ve şiddetin ahlaki normlarını dahi tayin eden bir çıplaklığa dönüştü.

AYTEKİN TÜRKOğLU

Türkiye’de yaklaşık otuz yıldır süren bir çatışma söz konusudur. Bu çatışmayı sürdürülebilir kılan, çatışmanın bir coğrafyaya ve hatta o coğrafyanın gündelik olarak temas edilmeyen bir alanına sıkıştırılmış olmasıdır.

Savaş, insan zihninde çoğu zaman yıkım ve dehşet olarak yer almaz. Aslında savaşı sürdürülebilir kılan da bu zihindeki olması gereken surete sahip olmamasıdır. Savaşta bedensel olarak araç olmak, savaşın tüm dehşetine hem şahit olmak hem de maruz kalmak demektir. Böylesi bir tabloda savaşı arzulamak savaşın irrasyonel karakterine rağmen pek mümkün olmamaktadır.

Sebastian Haffner, ‘Bir Alman’ın Hikayesi’ kitabında, Birinci Dünya Savaşı’nda Almanların savaşı adeta bir futbol şöleni gibi takip ettiği, bu şölenin çocuk yaştakiler tarafından içselleştirildiği ve bunun bir zafer bekleyişine dönüştüğü tüm çıplaklığıyla anlatılmaktadır. Haffner, savaşın şölene dönüşmesini, savaşın Almanya topraklarından uzakta yürütülmesine bağlamaktadır. İnsanlar savaş ile teması, zihinsel ve duygusal bir düzlemde kurduklarında rahatlıkla onun sürdürülmesine rıza gösterebilirler. Lakin içinde yaşadıkları kentlerde kendi bedenlerinin araçsallaştırılması riski ve ihtimali söz konusu olduğunda savaşın neye mâl olursa olsun bitirilmesi fikrine sıcak bakmaya başlarlar ve savaşı sona erdirecek politikalara rıza göstermeleri kolaylaşır.

Türkiye’de yaklaşık otuz yıldır süren bir çatışma söz konusudur. Bu çatışmayı sürdürülebilir kılan, çatışmanın bir coğrafyaya ve hatta o coğrafyanın gündelik olarak temas edilmeyen bir alanına sıkıştırılmış olmasıdır. Bu çatışma sürecinde sevdiklerini kaybederek savaşa temas etmiş insanların savaşa ilişkin gerçek görüşlerini ‘çözüm sü-

**Savaşın
çıplaklığını,
mekansal
mesafe olarak
kendini güvende
hissetmesine
rağmen bir
sevdiğini kaybetme
dolayımı ile
görmüştür.**

reci' politikaları esnasında görme fırsatına sahip olduk. Savaşın çıplaklığını, mekansal mesafe olarak kendini güvende hissetmesine rağmen bir sevdiğini kaybetme dolayımı ile görmüştür. Kaybettiği sevdiğinin kaybını elbette daha makro ve öğrenilmiş zihinsel ve duygusal olgular olan devlet vatan milliyet motivasyonlarıyla bastırabilir ama en temelde savaşın yani arzulanın siyasi programı korumanın bedeli olan eylemin başka bir bedenle savuşturulması gerçeğinin rahatlığını içten içe yaşar. Savaş, kaybettiği sevdiğinin bedeninin engellemesi ile kendi yaşam alanına girmemiştir, dolayısıyla hâlâ ifade ettiğim motivasyon kaynaklarının ortaya koyduğu savaşı şölene dönüştürmeye devam etmektedir. Bu durum sevdiğini kaybetmiş bir bireyin psikolojisidir, peki ya kaybedilenle sadece aynı ulusu soyut bir duygudaşlıkla paylaşmak dışında ortak bir yaşanmışlığı olmayan kişinin savaşa karşı çıkmasında ekonomik refah dışında bir sebep bulunabilir mi? Bu soruya gönül rahatlığı ile kısa ve net cevap vermenin oldukça zor olduğu kanaatindeyim.

Bu süreci yaşayarak şahit olmuş bir kişiyle olan sohbetim esnasında ona, 'Savaştan korkuyor musun' sorusuna, Daha önce korkmuyordum ama abim askere gittiğinden beri her gün abimin olduğu bölgede çatışma çıkmasın veya abim askerden dönene kadar çatışma olmasın diye dua ediyorum, şu an çatışmadan savaştan çok korkuyorum' cevabını aldım. Savaşla doğrudan bir ilişki kurması sevdiği bir insanın varlığı dolayımı ile olmaktadır.

Türkiye’de savaşı sürdürmenin olumsuzluğunu elbette ülkenin tamamı sırtlamak zorunda kalmaktadır ancak son yıllarda Kürt şehirlerinde yürütülen savaş, mekansal mesafeyi tamamen kapatmış, sevdiklerinin bedeninin yitimini mekansal bir şahitlikle ortaya koymuştur.

Bu temasın daha dehşet verici hale gelmesi metropollerde kamusal alanlarda patlayan bombalarla olmuştur. Çünkü mekansal mesafe kapanmış ve savaş tüm çıplaklığı ile karşımıza dikilmiştir. George Orwell, ‘1984’ romanında uçak pilotu iken bombaladığı şehirlerde yaşayan insanlarla mekansal ve bedensel bir karşılaşma olmadığı için öldürme eylemini daha kolay yaptığını ve herhangi bir duygusal gerilim yaşamadığını ifade ederken, mekansal mesafenin savaşı insanların zihninde sürdürülebilir kılmanın önemli bir boyutu olarak ifade eder. Türkiye’de savaşı sürdürmenin olumsuzluğunu elbette ülkenin tamamı sırtlamak zorunda kalmaktadır ancak son yıllarda Kürt şehirlerinde yürütülen savaş, mekansal mesafeyi tamamen kapatmış, sevdiklerinin bedeninin yitimini mekansal bir şahitlikle ortaya koymuştur. Savaş, artık kendi taşralarında sevdiklerinin cansız bedeni teslim edildiğinde ölü bir bedenle karşılaşma seremonisi ile tanışılan zihinsel bir tasavvur değil, kendi kentlerinde ölümün ve şiddetin ahlaki normlarını dahi tayin eden bir çıplaklığa dönüştü. İktidar, savaşı bir coğrafyaya hapsedme ve o coğrafyanın karşısına diktiği başka bir coğrafya ile olan duygusal teması koparmanın yolunun sansürden geçtiğini çok iyi kavramıştı ve savaşı yürütme başarısını da kısmen buna borçludur. Zira mekansal temasın mümkün olmadığı durumlarda görsellik, duygusal bağ kurmanın önemli bir düzlemi olmaktadır. Ortadoğu’yu kasıp kavuran IŞİD’in, savaşla temas kurmanın yarattığı dehşeti mekansal olmaktan çıkarıp görsellekle evlerimize

Artık toplumda geriye gönderilemez bir mekansal savaş hafızası oluşmuştur. Bu hafıza doğru keşfedilirse, barışı kurmanın imkanı burada yatmaktadır.

bir şiddet pornografisi şeklinde sokmasının altında yatan neden yine temas kurmaktı. Tabii, bu stratejiyi korku yaymak olarak kullanması IŞİD'e karşı öfke, ona karşı savaşanları kahraman ilan etme ile sonuçlandı.

Kürt şehirlerinde yürütülen savaşın toplumun tamamına görsel olarak ulaşmasının kısmen engellendiği bir gerçektir lakin sosyal medya dolaşımı ile savaşın çıplaklığını resmetmeye çalışanlara karşı dezenformasyon yaparak temas kurulması kısmen engellenemedi. Bu durum, Batı şehirlerinde yaşayan insanların gündemine savaşın sokulması anlamına gelmekteydi. Artık toplumda geriye gönderilemez bir mekansal savaş hafızası oluşmuştur. Bu hafıza doğru keşfedilirse, barışı kurmanın imkanı burada yatmaktadır.

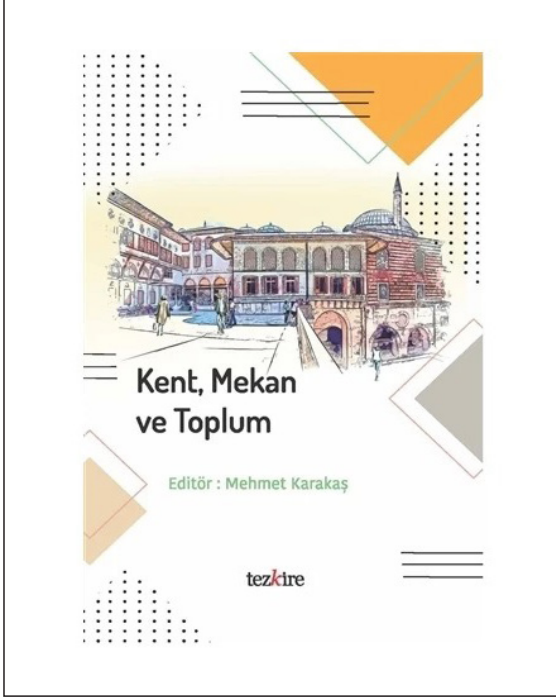
İşte Kürtlerin barış ısrarı otuz yıllık mekansal ve bedensel bir savaş tanıklığından kaynaklanmaktadır. Clausewitz, savaşı, politikanın başka araçlarla devam ettirilmesi olarak yorumlamaktadır. Türkiye'de savaş bu düzlemde kavransak yürütülen ret politikalarının en radikal hâli olarak resmedebiliriz. Bu politikaların karşısına dikilmiş politik enstrümanların yürütülme biçimi olarak savaş, ontolojik bir zorunluluk mu, tercih mi, ayrı bir tartışma konusudur ancak her halükârda yürütülen savaş, geriye alınamaz duygusal bir bölünme ve derin bir kopuş hafızası oluşturmaktadır.

Devralınan bu savaş hafızası, birlikte yaşama koşullarını zorlayacak bir fay hattı yaratmaktadır.

Haffner, Nazizmin ortaya çıkışını kolaylaştıran koşulun, Birinci Dünya Savaşı yürütülürken çocuklarda oluşan şölen duygusunun radikal bir aksiyona dönüştürme imkanı bulacakları gençlik yıllarında, Nazizmin onların çocukluklarına hitap etmesi ile mümkün olduğunu ifade etmektedir. Türkiye'nin Kürt şehirlerinde savaşın en çıplak haline maruz kalan çocukların, gençlik yıllarına devretme lüksü olmayan acil bir barışa ihtiyacı vardır. Devralınan bu savaş hafızası, birlikte yaşama koşullarını zorlayacak bir fay hattı yaratmaktadır. Merhum Şerafettin Elçi, 'Biz sorunu çözecek son kuşamız' dediğinde, henüz şehirlerin belleğini yok eden bir savaş ve o savaşa şahitlik eden çocuklar dünyaya gelmemişti. Bugün Elçi yaşıyor olsaydı aynı cümleyi kuracak bir imkanın kaldığını düşünür müydü, tartışılır.

Kitaplarda 'Mekan'...

Kent Mekan ve Toplum

Yazar: **Kolektif**

Editör: **Mehmet Karakaş**

Yayınevi: **Tezkire Yayınları**

Baskı Yılı: **2019**

Sayfa Sayısı: **276**

Mekan Yaratmak

Yazar: **Scott Doorley , Scott Witthoft**

Çevirmen: **Gamze Sart**

Yayınevi: **Aba Yayınları**

Baskı Yılı: **2018**

Sayfa Sayısı: **272**

Kitaplarda 'Mekan'...

Mimari Mekan Üzerine

Yazar: **Philippe Boudon**

Çevirmen: **Alp Tümertekin**

Yayınevi: **Janus Yayıncılık**

Baskı Yılı: **2015**

Sayfa Sayısı: **176**

Mekan ve Yer Üzerine Büyük Düşünürler

Yazar: **Philip Hubbard**

Çevirmen: **Şevket Emek Ataman**

Yayınevi: **Litera Yayıncılık**

Baskı Yılı: **2018**

Sayfa Sayısı: **848**

Kitaplarda 'Mekan'...

Mekanın Poetikası

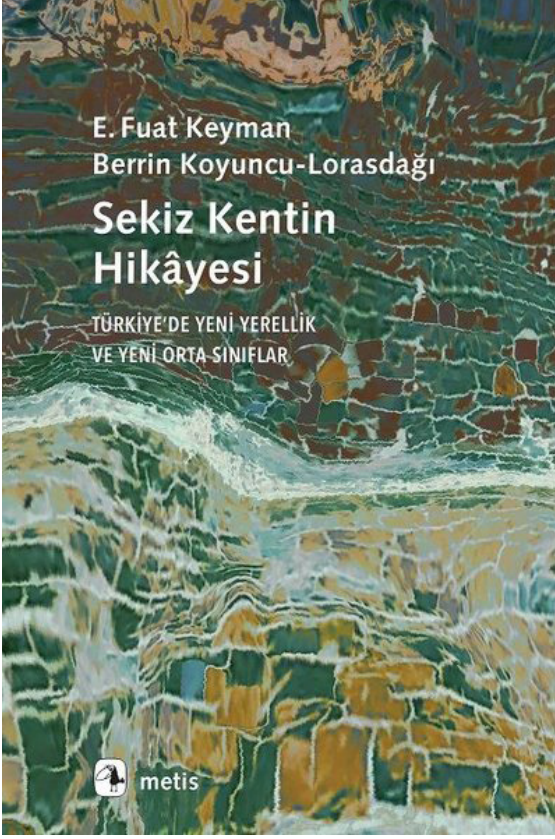
Yazar: **Gaston Bachelard**
Çevirmen: **Alp Tümertekin**
Yayınevi: **İthaki Yayınları**
Baskı Yılı: **2018**
Sayfa Sayısı: **288**

Metropol ve İmgelem

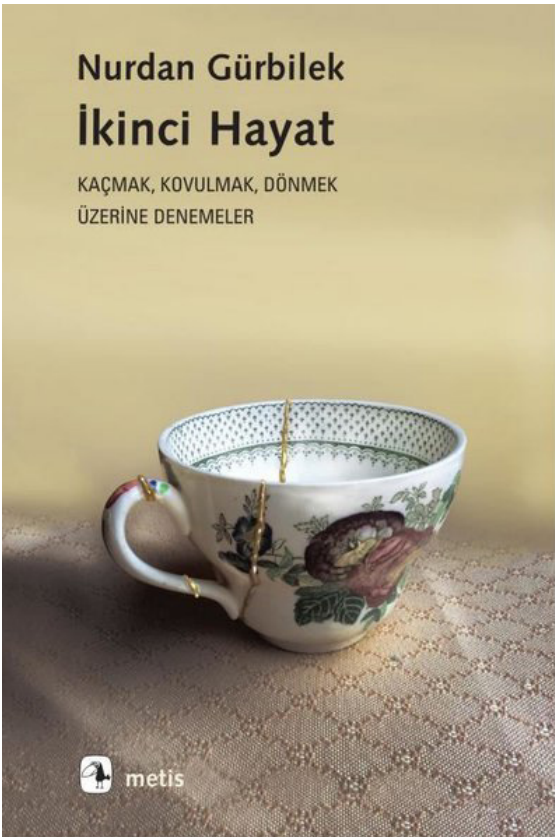
Yazar: **Ahmet Oktay**
Yayınevi: **Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları**
Baskı Yılı: **2002**
Sayfa Sayısı: **248**

Kitaplarda 'Mekan'...

Sekiz Kentin Hikayesi - Türkiye'de Yeni Yerellik ve Yeni Orta Sınıflar

Yazar: **E. Fuat Keyman**
Yayınevi: **Metis Yayıncılık**
Baskı Yılı: **2020**
Sayfa Sayısı: **312**

İkinci Hayat: Kaçmak-Kovul- mak-Dönmek Üzerine Dene- meler

Yazar: **Nurdan Gürbilek**
Yayınevi: **Metis Yayıncılık**
Baskı Yılı: **2020**
Sayfa Sayısı: **208**